

नमो तत्स भगवतो अरहतो सरमा साम्बद्धस्त

आजच्छ्रु मासि

थिलीपुन्ही Behadur B. Baral
ललिपुर, गढबाजार, नेपाल

बुद्ध धर्म सम्बन्धी नेपालको एक मात्र मासिक पत्रिका

प्रकाशक

आनन्दकुटी विहार गुठी, स्वयम्भू

वर्ष ७

अंक ८

ने. स. ११००

ई. सं. १६७६

वार्षिक रु. १०/-

मूल्य रु. १/५०

“आनन्द भूमि” को नियम :—

- १] ‘आनन्द भूमि’ आनन्दकुटी विहार गुठीको मासिक मुख-पत्र हो। ‘आनन्द भूमि’ पूर्णिमामा निश्चिन्द्र ।
- २] यसको वार्षिक चंदा रु० १०/-, अर्ध वार्षिक रु० ६/-, एक प्रतिको रु० १/५०, जुन महिनामा पनि ग्राहक बन्न सकिछ ।
- ३] बुद्ध-धर्म सम्बन्धी लेख वा त्रयसमा छापिने छ ।
- ४] कुनै लेखकद्वारा प्रकट भएको विचारको उत्तरदायी सम्पादक मण्डल हुने छैन ।
- ५] प्रबन्ध सम्बन्धी पत्र व्यवहार र चंदा व्यवस्थापकको नाममा पठाउनु पर्छ । पत्र व्यवहार गदाखेरि आपनो ग्राहक संख्या, पूरा नाम ठेगाना रास्रोसित लेखि पठाउनु पर्छ ।
- ६] पत्रिका नलिने भएको छण्डमा वा आपना ठेगाना हेरफेर गर्नु परेमा एक महिना अगाडि तै व्यवस्थापकलाई सूचना दिनु पर्छ ।
- ७] कुनै पनि रचना प्रकाशित गर्ने वा नगर्ने अधिकार सम्पादक मण्डलमै रहने छ ।

आनन्द भूमि कार्यालय, आनन्दकुटी, स्वयम्भू, काठमाडौं

विषय—सूची

बुद्ध-वचन

कसैको मन देखन चाहेमा मुख हेर	-भिक्षु नारद महास्थविर	२
बुद्ध प्रतिमा	-भिक्षु मैत्री	४
महायान बौद्ध धर्मको उत्पत्ति र विकाश -डा० लालमणि जोशी, अनु० प्रकाश		५
शील	-प्रकाश वज्राचार्य	११
थात्वेया धर्म	-धर्मानन्द	१७
छम्ह वीपश्यना ध्यानीया अनुभव,		
वीपश्यना ध्यानया विघ्न व लक्षण	-ज्ञानमान तुलाधर	१८
ए मेरा प्यारा बालकहरू !	-लक्ष्मी प्रसाद प्रसाइ	२०
सुमित्रको संक्षना	-छत्र अनुप कुमार श्रेष्ठ (इलाम)	२०
ध्यवायालागी	-मनोज शाक्य	२१
बौद्ध गतिविधि		

आणण्डु भूषण

“चरथ भिक्खवे चारिकं बहुजन हिताय
 बहुजन सुखाय लोकानुकम्पाय अत्थाय हिताय
 सुखाय देवमनुस्सानं । देसेथ भिक्खवे धर्मं
 आदिकल्याणं मज्जेकल्याणं परियोसान
 कल्याणं सातथं सव्यञ्जनं केवल परिपुण्णं
 परिसुद्धं ब्रह्मचरियं पकासेथ ।”

(महावग—विनयपिटक)

भिक्षुहरू ! बहुजन हितको लागि, बहुजन सुखको लागि, विश्वमाथि दयाको लागि, देव र मनुष्यहरूको हित, सुख र कामको लागि संचार गर । भिक्षुहरू ! आरम्भ, मध्य र अन्त समयसम्म कल्याण हुने धर्मको अर्थ र भाव सहित उपदेश दिएर सम्पूर्ण परिशुद्ध ब्रह्मचर्य (धर्म) को प्रकाश पार ।

सम्पादक मंडल

भिक्षु अश्वघोष

श्री वटुकृष्ण ‘भूषण’

श्री न्हुँछेबहादुर बज्राचार्य

बंधे ७

अङ्क ८

मंसिर

चुन्द्र संबत् २५२३ बि० सं० २०३६

आनन्दकुटी, स्वयम्भू

बुद्ध—वचन

सेलो यथा एकघनो — वातेन न समीरति
 एवं निन्दा पसंसासु — न समिञ्जति पण्डिता

अर्थ— ठूलूला ढुँगालाई हावाले उखेल्न न सके छै निन्दा र प्रशंसाले पण्डितहरूलाई विचलित गराउन सक्तैन ।

* + *

हिरीमता च दुज्जीवं — निच्चं सुचि गवेसिना
 अलीनेनप्पगढभेन — सुद्धा जीवेन पस्सता

अर्थ — लाज मान्ने सर्वदा पवित्रताको खोजी गर्ने, उद्योगी र मित भाषी भई शुद्ध जीविका गर्ने ज्ञानीको जीदन यापन कठिन हुन्दै ।

कसैको मन देख्न चाहेमा मुख हेर

-भिक्षु नारद महास्थविर

मन र रूप मिल्यो भने एक सत्त्व (प्राणी) बन्छ । बालुवा, चून र पानी मिलेर बज्ज बन्छ । चून, बालुवा र पानी अलगिएको बेला तिनीहरूमा आबश्यक शक्ति रहन्दैन । र पछि तिनैबटा मिली बज्ज बनी एक शक्ति भयो । त्यस्तै मन र रूप मिलेको खण्डमा विभिन्न प्रकारका अदभूत कार्यहरू गर्न शक्ति मिल्दै । आपतो विचार मनले भन्ने हुँदा रूपलाई भन्दा बढी शक्ति मनलाई हुन्छ भन्न सकिन्दै । वचन र क्रिया दुर्बको मुखिया मन नै हो ।

एकातिरवाट नर्क र स्वर्ग पनि हाह्रौ मनमा हुन्छ । मन दिवदार भएको बेला नर्क हुन्छ । र मन खुशी भएको बेला स्वर्ग हुन्छ । आपना आपनाहू मन परिशुद्ध भएमा विश्वने शुद्ध हुन्छ । मन अशुद्ध भएमा विश्वने अशुद्ध हुन्छ ।

कसैको मुख हेदैमा उसको मन खुशी छ वा दुःखी छ भन्न सकिन्दै । मुख ऐनाको रूपमा सम्झौं । ऐनातिर रीसले हेन्चो भने रिसाएको मुख देखिन्दै । हाँसिर प्रसन्न मुद्राले हेस्को बेला हँसिलो मुख देखिन्दै । संसारको सुख मध्येमा आफने मन शुद्ध र सुखी भएमा मन सुखने मुख्य हुन्छ ।

कुनै भिक्षुले धर्मउपदेश गर्दा रिसाएको स्वभावले न्यौ भने श्रोताहरूको मुखमा विनाश (अप्रसन्नता) देखिन्दै । यदि मैत्री चित्त द्वारा धर्मकथा भनेमा अरु पनि (श्रोताहरू पनि) प्रसन्न हुन्दैन् ।

यो पृथ्वीमा हिरा-मोती, सुन-चाँदिहरू छन् । त्यस्तै हाञ्चो मन पनि गुण-धर्म नामक रत्न द्वारा भरिएको हुन्छ । जमीन खनेर मोल पर्ने खानो द्वारा केही साहु महाजनहरूले मात्र काम लिन सक्छन् । तर आपतो मन शुद्ध गरी राजनलाई धनी लाहु हुनु पर्दैन ।

धनी गरीब सबैको मन संफा गर्न सकिन्दै । त्यस्तो लागि सहनु पर्छ र मेहनत गर्नु पर्छ । बोधिचित्त भएबा हामी बुद्ध पनि हुन सक्छौं । सानो बिरुवा राञ्चो मल (र पानी) पाए पछि ढूलो रुख हुन आउन्दै ।

त्यस्तै हाञ्चो मेहनती भएमा, सत्पुरुषहरूको संगत अनु-सार चरित्र र व्यवहार राञ्चो भएमा बुद्धत्व पनि प्राप्त गर्न सक्छौं । गरीब भए पनि यदि उसले ठूलो हुने मेहनत गरेमा हुन नसबने के छ र ? ईर्ष्या, कोध, घमण्ड आदि बलेश (मन अशुद्ध हुने चीज) बुद्ध र अरहतहरूमा न भएको कारणले उनिहरू फलेको फूल जस्तो भयो । मन कोहर नहुने भएको हुनाले उनिहरू खुशीसाथ बस्छन् । कुशल (पुण्य) जम्मा गर्ने हामी न फलेका फूल हाँ । सूर्य किरण द्वारा फूल फल्छ । भोलि फलने फूल हुन्दैन् । पर्सि फलने फूल हुन्दैन् । केहि दिनमा फलने फूल हुन्दैन् । हामी पनि त्यस्तै हो । राञ्चो वा नराञ्चो गति विधि मानिस-हरूमा हुने हुनाले खराब मान्द्ये पापी भनी कसैलाई अलग्याउनु, छुट गर्नु हुन्न । उसलाई हामीले सके सम्म सुधार्न कृपा राख्नु पर्छ । (न सुधारेमा उपेक्षा गर्नु देश,

(वृणा गर्नु होइन)

किनकि पहिले आफू पनि त्यस्तै स्थितिमा रहेको कारणले । आफू रास्रो वा ठूलो मान्छे भयो भन्दैमा उसलाई बिच्चनु हुन्छ, सहबोग गर्नु पर्छ । शायद ऊ आफू भन्दा पनि ठूलो हुन सक्छ । आफू भन्दा रास्रो गुण भएको मान्छे भेटियो भने उसको आदर्श लिनु पर्छ । न रास्रो गुणको मान्छे भेटिएमा ऊ संग भएको खराब गुण आफू संग पनि छ कि भनेर नियालेर हेनु पर्छ । हामीले गर्ने खराब वा रास्रो काम मन द्वारा नै गरीन्छ वा मन नै मुखिया हुन्छ । “मनो पुब्बज्ञमा धम्मा” भनो भगवान् बुद्धले भन्नु भयो । मनमा हुने शक्ति अनुसार रूप र कपको शक्ति अनुसार मत फरक हुन्छ ।

यदि कसैलाई रीस उठेमा उसको आँखा, कान, नाक, मुख सबै रातो भै बिरुपी हुन्छ । यदि मैत्री चित्त (नरम मन) भएमा मुख सौम्य भै चित्त आकर्षण हुन्छ । रीस आएको खण्डमा उसलाई पनि रीस उठ्ने हुन्छ र मैत्री त्यस्तो ठीक उल्टो छ ।

यशोधरा देवीले क्यालमा बसी बाटोमा जानु भै राखेका बुद्धलाई देखाई आपनो छोरा राहुललाई यसो भनेको यिईन् ।

“ए छोरा, त्यहाँ गइ, राखेका वहाँ तिन्ना बुवा हुनु हुन्छ । गएर अंश माग । सानो बच्चा दौडेर गयो । भगवान् बुद्धको हात समात्यो । त्यस बेला राहुललाई एकदम आनन्द लाग्यो । र बुद्धको अनुहार हेरी यसो भन्यो—‘भन्ते ! तपाईंको छाया पनि मलाई आमन्व लाग्छ ।’”

मैत्री द्वारा आफूलाई मात्र होइन, अरुलाई पनि सन्तोष पार्न सकिन्छ । त्यस्तै रिसाहा भएमा अरुलाई पनि रिसाहा बनाउँछ ।

एक चोटी भगवान् बुद्धले उठ्न नसकेको एक बुढोलाई

आपनो मैत्री शक्तिद्वारा उठ्न सक्ने बनाउनु भयो । जुन सुकै मानिस पनि आपनो मन अनुसार फरक हुन्छ । सुविधाका साथ खामा खाई सुन्ने निरोगी मानिस पनि दुःखीको रूपमा सोचेको खण्डमा बिरामी हुन सकिन्छ ।

त्यस्तै दुई तीन दिन खान नपाई उठ्न नसकेका मानिस प्रोति जनक कुरा सुन्ने वित्तिकै यदृ उठ्न सक्छन् । आयुष्मान आनन्दको एक मित्र रोज मल्ल एक दिन मन्दिरमा आएका थिए । ‘बुद्धलाई भेट्न आएको तिमी रास्र विचारले आयो भनी आनन्दले भने । त्यस बेला रोज मल्लले आफु बुद्ध लाई भेट्न न आएको र बुद्धलाई भेट्न तगडैमा रु० ५००।— दण्ड तिर्नु पर्ने हुनाले आएको भने कुरा बताए । यो कुरा आयुष्मान आनन्दले बुद्धलाई बताए ।

भगवान् बुद्ध रोजमल्ललाई मैत्री चित्त राखी आपनो कोठामा जानु भयो । रोजमल्ल बसेको ठाउँमा बस्न नसकी बाढोले गाह खोजे र बुद्धलाई खोजन थाले । र बुद्धलाई भेट्टाई उपदेश सुनी स्रोतापन्न भए । मैत्री चित्त द्वारा ध्यान गरेको खण्डमा बिजुली करेन्ट र आकर्षण हुन्छ । रेडिओ द्वारा कुरा सुनेको बेला नजिकै बसी सुने र सुनिन्छ । मैत्री चित्तले सुनिएका कुरा टाढाबाट भएता पनि नजिकै रहे हुन्छ । रूप भन्दा मनको शक्ति धेरै हुन्छ ।

हास्रो शरीर कारखाना (मशीन) कै विचार गर्नै । उत्ता कारखाना चलाउन आपनो मनको आवश्यक पर्छ । मन अनुसार त्यस्तो काम हुन्छ । चित्त वा मन शुद्ध भए अनुसार अनेक झड्डि, दिव्य श्रोत, परचित्त विजाहन (अरुको मनको कुरा थाहा पाउनु) पुब्बे निवासानुस्सति, दिव्य चक्षु आदि गुणहरू पाउन सक्छन् ।

क्षण भरमा मन फरक हुन सक्छ । गाडाको पांग्रा एक भागमा मात्र (एक टाउँमा) अडे रैं मन पनि एक क्षण मात्र रहन्छ । त्यसलाई हामी क्षण भंगुर भन्न्हौं । बिजुली बलेर गएको बेला रैं मन करोडौं संख्यामा बहन

थालदछ । मन उत्पत्ति, स्थिति र भंग भन्ने तीन क्षणले युक्त भै नदीमा पानी बगी रहेको रैं बगी नै रहन्छ । नित्य अपरिवर्तन शील आत्मा भन्ने केही छैन । चित परिशुद्धि भनेको सीधा बगेर जाने मन परंपरालाई शुद्ध गर्नु हो ।

बुद्ध प्रतिमा

-भिक्षु मैत्री

बुद्ध परिनिर्वाण भै (७००) सातसय वर्ष पछि अर्थात ई. सं. १२० तिर भारत बर्षका सम्राट कनिष्ठको राज्य समय सम्ममा पनि बुद्ध प्रतिमा निर्माण भएको कुरा न इतिहास बताउँदछ न पुरातत्वविदहरूनै बताउछन् । कर्हि उल्लेख पनि स्पष्ट पाइँदैन । श्रावस्ती जेतवन विहारमा आनन्द बोधि रोप्नु भएको बेलामा भगवान् बुद्धले तीन प्रकारको पुजा वस्तुहरूको परिचय दिनु हुँदा उद्देसिक पूजा वस्तुको रूपमा बुद्ध प्रतिमाको परिचय दिनु भएको भए त्यसै समयमा बुद्ध प्रतिमा बनाउनु पर्यो । तर कनिष्ठको पाला सम्म पनि बोद्ध चित्र बा बुद्ध प्रतिमा देखन पाइएन । पुराना साँची, भरुट, अमरावति स्तूपहरूमा पनि न बुद्धको न बोधिसत्त्वकै प्रतिमा देखियो । त्यस्को लट्टा धर्मचक्र श्रीपाद, वज्रासन, छाता, पीपलको रूख बा स्तूपहरू थिए । त्यसबेला त्यस किसिमको चरित्र थियो ।

पुराना चित्रकारहरू बुद्धको रूप निर्माण गर्न न चाहेकोमा केही कारण थिए ।

१) पुरानो धर्मग्रन्थानुसार भगवान् बुद्धको अथवा बोधिसत्त्वको रूप चित्रार गर्नु दुष्कर कार्य हो भन्नो पुराना चित्रकारहरूले साचे ।

२) परिनिर्वाण पछि बुद्ध रूप बा रूपकाय देवता र मनुष्यबीच लोप भएर जाने कुरा ब्रह्मजाल सूत्रमा उल्लेख छ ।

३) बुद्धको प्रतिमा निर्माण गर्ने कार्य धेरै कठिन छ भन्ने कुरा दिव्य अवदानमा उल्लेख छ ।

४) भगवान बुद्धले धेरै जसो आमिस पूजालाई भन्दा (बाहिरी पूजा भन्दा) प्रतिपत्ति पूजा (व्यवहार सुधार) लाई प्रमुख स्थान दिनु भएको हुँदा बुद्ध प्रतिमालाई पूजाको वस्तु गर्नु परेको थिएन ।

५) पुराण कालको भारतमा भएका जैन तथा ब्राह्मण धर्महरूमा पनि देवताहरूको बा धर्मप्रवर्तकहरूको मूर्ति निर्माण गर्ने बा पूजा गर्ने चलन थिएन । त्यस कारण थेरवादीहरूले पनि प्रतिमा निर्माण तिर ध्यान दिएनन् । आठौं शताब्दी तिर अभयगिरी [श्रीलंका] विहारवासीहरूले बुद्ध प्रतिमा निर्माण गर्दा पनि थेरवादी भिक्षुहरूले बन्दना [नमस्कार] गर्न चाहेनन् । पछि मूर्तिको टाउकोमा सर्वज्ञधातु प्रतिस्थापना गरियो । त्यस पछि मात्र थेरवादीहरूले स्वीकार गरे ।

सम्राट कनिष्ठको समयमा सम्प्रदायको रूपमा खडा भएको महायानको कारणले बौद्ध चित्रकला शिल्पको विकाश भयो । बुद्ध प्रतिमा पनि उनिहरूको कालोचित निर्माण हो । भारतमा सबभन्दा पुरानो बुद्ध प्रतिमा राजा कनिष्ठको कुण्डलवन कुटीमा भएको Relic Casket को बुद्धमूर्ति उलेख गर्ने सकिन्दछ । सम्राट कनिष्ठको मुद्राहरूमा पनि बुद्धको रूप बा बोधी लेखिएको हुन्दछ ।

सम्राट कनिष्ठको सल्लाह अनुसार गन्धार शिल्पकारहरूले ग्रीक देवता एपोलोको रूप आदर्श लिई बुद्धमूर्ति निर्माण गरे । त्यसपछि मथुरा अमरावति तथा गुप्त सम्प्रदायानुसार अलि अलि फरक गरी बुद्ध प्रतिमा निर्माण गर्न थाले । साथै अरु देशवासीहरूले पनि आपना आपना ढाँचामा बुद्धमूर्ति निर्माण गर्न थाले ।

बुद्ध प्रतिमा निर्माणको इतिहास मैले बुद्धको पाला देखी उद्देसी ह पूजा बस्तु भएको होइन बल सम्राट कनिष्ठको पाला देखी भएको हो भन्नलाई नै दिएको हो ।

बुद्धमूर्तिलाई कसरी मान्नु पाठ भन्ने कुरा ललित-विश्वर, शिक्षा समुच्चयले बताउँदछ ।

ती ग्रन्थहरू महायानी हुन् । भारती बुद्ध प्रतिमा निर्माण पछि मात्र लेखिएका ती ग्रन्थहरूमा बुद्धकाल देखी बुद्धमूर्ति निर्माण भएको कुरा बताउँदछ । तर आचार्य बुद्धघोषको अर्थकथाहरूमा पनि बुद्ध प्रतिमाहरूको केही उलेख नभएको कुरा सम्झनु पर्दछ ।

महायान बौद्ध धर्मको उत्पत्ति र विकाश

थेरवाद (हीनयान) र महायान

—डा० लालमणि जोशी, एम० ए०, पी० एच० डी०
अनु० प्रकाश

तथोगत, मुनिन्द्र, गौतम बुद्धको शन्देश बौद्ध धर्मको ऐतिहासिक विभागहरू— हिनयान र महायान— मा अति प्राचिन काल देखि नै भारत र अरु एसियाई देशका

बौद्ध साहित्यमा सुविख्यात छ । ‘हीनयान’ लाई कतिपय आधुनिक लेखकहरू ‘प्राचिन बौद्ध धर्म’, ‘पाली बौद्ध धर्म’ र “दक्षिणी बौद्ध धर्म”; तथा ‘महायान’ लाई

'नवीन विकसित बौद्ध धर्म', 'संस्कृत बौद्ध धर्म' तथा 'उत्तरी बौद्ध धर्म' आदि नामले सम्बोधित गर्नेन् । यस प्रकारका समयानुसार, भाषानुसार अथवा भौगोलिक नामाकरणहरूको पर्याप्त आधार छैनन् । यसको विपरित अनेक ऐतिहासिक युक्तिहरू प्रस्तुत गर्न सकिन्दैन् । उदाहरणको लागि अनेक बौद्ध सम्प्रदायहरू, जस्तै कि सर्वास्तिवादको साहित्य संस्कृतमा छ, तर यिनीहरू महायानी नभएर हीनयानको अन्तर्गतमा आउँदैन् । महायानका अनेक मूलभूत कुराहरू हीनयान वा पालि-बौद्ध धर्ममा (तथा-कथित प्राचिन बौद्ध धर्म, पनि छन्, जसलाई 'नवीन' भन्नु निर्भ्रान्ति छैन ।

बौद्ध धर्मको विकाशमा २ साम्प्रदायिक विभागहरूलाई जनाउने हीनयान र महायान शब्दहरूको उत्पत्ति कहिले र कसरी भयो, यो अनुसन्धानको विषय हो । बौद्ध धर्मको सबभन्दा पुरानो वाङ्मय पालि त्रिपिटकमा यी शब्दहरू छैनन् । आध्यात्मिक प्रगतिको साधन हुनाले धर्मलाई 'यान' को रूपमा कल्पना गरेको छ । 'यान' को अर्थ हो 'पथ' वा 'मार्ग' । उपनिषदहरूमा 'देवयान', 'देवपथ', 'ब्रह्मपथ' आदि शब्दहरूको प्रयोग भएका छन् ।^१ सुत्त-निपातमा पनि 'देवयान' शब्दको प्रयोग 'पथ' अथवा 'मार्ग' को लागि भएको छ ।^२ चिनीया संयुक्तागममा अष्टाङ्गमार्गलाई 'सद्बूर्म-विनययान' तथा 'देवयान' को संज्ञा दिएका छन् ।^३ स्पष्ट छ कि हीनयान र महायान शब्दको अर्थ क्रमशः 'लघुतर मार्ग' र 'बृहत्तर मार्ग' हुन् ।

हीनयान र महायान शब्दहरूको प्रयोग सर्वप्रथम महायानसुत्रहरूमा भएका छन् । यी शब्दहरूको शास्त्रीय तथा तुलनात्मक व्याख्या हामी प्रज्ञापारमिता, सद्धर्म पुण्डरिकसुत्र, लकावतारसूत्र आदि बाहेक आचार्य नागार्जुन, असंग आदिको ग्रन्थहरूमा पनि देखन सक्छौं । यिनका अनुसार महायानको तात्पर्य प्रशस्त, बृहत् गम्भीर, उत्तम, उच्चतम र वास्तविक आध्यात्मिक मार्गसंग छ । हीनयानको अर्थ तुच्छ, लघु, संकुचित, निम्नस्तर र प्रारंभिक धार्मिक मार्ग हो । यदि हीनयान दुध समान छ भने महायान दूधको नवनीत हो; पहिलो साधारण योग्यता भएकालाई अनुकरणीय छ, तर अको' विकसित बुद्धि र गम्भीर चिन्तनशक्ति हुनेहरूको लागि हो । यसमा सन्दैह छैन कि यस प्रकारको अर्थ भएका यी शब्दहरूको जन्मदाता महायानी यिए, हीनयानी होइन ।

श्रावकयान, प्रत्येक बुद्धयान र बोधिसत्त्वयान

हीनयान र महायान बाहेक प्रारंभिक महायान साहित्यमा हामी 'श्रावकयान', 'प्रत्येक बुद्धयान', 'बोधिसत्त्वयान' को पनि उल्लेख भएको पाउँदौ । श्रावकयानको अर्थ हो श्रोता वा शिष्यहरूको मार्ग; प्रत्येक बुद्धयान व्यक्तिगत वा व्यक्तिवादी बुद्धहरूको मार्ग हो—यस्ता बुद्धहरूको मार्ग जो स्वयं आप्नै लागि बोधिज्ञान प्राप्त

१] छान्दो० उष० ४/१५/६।

२] खुदक निकाय, भाग १, नालन्दा देवनागरी पालि ग्रन्थमालामा भिक्षु जगद्विश काशयप द्वारा समादित, पृष्ठ १८९।

प्रस्तुत लेखमा त्रिपिटकको यहि संस्करण काममा ह्याइएको छ ।

३] श्री क्षार० किमुरको 'ए हिस्टोरिकल स्टडीज आफ दि टर्म्स हीनयान एण्ड महायान' शिर्षकको लेख, कलकत्ता विश्वविद्यालय द्वारा जर्नल आफ इ डिपार्टमेन्ट आफ लेडर्स, भाग १२, १९२५ मा प्रकाशित, पृष्ठ १२१।

गठन् । बोधिसत्त्वयान भविष्यका बुद्धहरूको, बोधिसत्त्वहरूको मार्ग हो; बुद्धत्व प्राप्त गर्ने इच्छाले पारमिताको अभ्यास गर्नेहरूको मार्गलाई नै बोधिसत्त्वयान भनिन्छ । श्रावकयान र प्रत्येक बुद्धयान दुवै हीनयानको अस्तर्गत पठन् ।^४ श्रावकयानलाई अहंतयान पनि भनिन्छ— यो मार्गमा लामेहरू अहंत पदको लागि प्रयास गठन् । श्रावकयानको र प्रत्येक बुद्धयानको लक्ष बोधिवा निर्वाण प्राप्त गर्नु हो । श्रावकहरू सद्दर्मको शिक्षा बुद्ध वा बुद्धका शिष्यहरूबाट प्राप्त गठन्, उनिहरू सद्दर्मको प्रवार गरेर अरुहरूलाई दीक्षित गठन् । तर प्रत्येक बुद्ध^५ यसी गर्दैन, उनिहरू न शिष्य हुन्छन् न गुण, उनिहरू आपैनै प्रयत्नले स्वयं आफ्नो लागि निर्वाण प्राप्त गठन् । बोधिसत्त्व यान वस्तुतः महायान हो, यसलाई 'बुद्धयानक्यान' तथा 'पारमितायान' आदि नामले सम्बोधित गरिन्छ । यस मार्गको यात्री बोधिसत्त्वचर्यको अनुसरण गर्दै, उसको ध्येय प्राणीहरूको कल्याणको लागि असंख्य जन्माभ्यरसम्म शील, दान, क्षान्ति, विर्य, ध्यान, प्रज्ञा आदि पारमिताहरूको अभ्यास द्वारा बुद्धत्व प्राप्त गर्नु हो ।

बोधिसत्त्व को हो ? जो प्राणिहरूको सुख र हितको लागि, बुद्ध हुने प्रतिज्ञा पुरा गर्नको लागि सतत प्रयत्नशिल छ, उहि बोधिसत्त्व हो । अर्को शब्दमा, भाष्यकरले लेखे जस्तै : 'तत्र बोधि अभिप्रायोऽस्योति बोधिसत्त्वः' ।^६ बोधिअथवा निर्वाणको अभिप्राय निश्चित गर्ने यिनीहरूले बोधिचित्तोत्पाद^७ गर्नु पर्दछन् र बोधिसत्त्वचर्या^८ अपनाउनु पठन् । प्रज्ञा र करूणा बोधिचित्तका २ आवश्यक अंगहरू हुन् । प्रज्ञा द्वारा संसारको स्वभाव र प्राणिहरूको दुःखको ज्ञान प्राप्त गठन् । प्रज्ञा 'सून्यता'को नामान्तर हो, यो ज्ञानको पराकाष्ठाको द्योतक हो, सून्यता वस्तुहरूको वास्तविक स्वभावको सम्यक (ठिक) ज्ञान हो, यो लोकोत्तर र अतीन्द्रिय ज्ञान हो, यहि परमार्थसत्यको बोधक हो ।^९ करूणाले भरेको हृदययुक्त हुनाले यिनीहरू जीवहरूलाई समाररूपी दुःख समुद्ध पारी निर्वाणसम्म लग्ने निश्चय र प्रयत्न गठन् ।^{१०} यहि संवर हो, यहि बोधिचित्तको उत्पादन हो, यहि महायानको उद्देश्य हो ।

सबै प्राणीहरू बुद्धाङ्कुर छन्, सबै जीव सम्यक सम्बुद्ध बन्न सक्छन् । त्यसैले सबै प्राणीहरूलाई निर्वाण दिलाउन

४] प्रोफेसर लुई द ला वाली पुस्तको 'महायान' शिरकको लेख, इन्साइक्लोपीडिया अफ रिलिजन एण्ड एचिल, बोल्यूम द मा ।

५] प्रत्येक बुद्धहरूमा हेनोस्— डा० जे० पी० मल्लसेकर रोचित 'डिक्सनरी अफ पालि प्रापर नेट्स', जिल्ड २, पृष्ठ ९४—९५, २९४—२९५ ।

६] बोधिचर्यावितार पत्रिका, डा० प० ल० बैद्य द्वारा सम्पादित, पृष्ठ २०० ;

७] वसुबन्धु कृत बोधिचित्तोत्पाद सूत्र शास्त्र, विश्व भारती एनल्स, भाग २ मा भद्रन्त शान्ति मिक्सु शास्त्रीद्वारा सम्पादित व अनुवित ।

८] बोधिसत्त्व भूमि, प्रोफेसर उनराई बोगिहरा द्वारा सम्पादित ।

९] बोधिचर्यावितार, डा० प० ल० बैद्य द्वारा सम्पादित ९ बौं परिच्छेद ।

१०] भावनाक्रम (प्रथम), प्रोफेसर ज्युसिप तुचि द्वारा भाइवर बुद्धिस्ट टेब्स्टस, भाग २ मा सम्पादित ।

सक्ते मार्ग— महायान अथवा बोधिसत्त्वयान— वस्तुतः महान र श्रेष्ठ छ । यही एकमात्र यान छ, अरु कुनै यान छैन : ‘एक हि यानं द्वितियं न विद्यते’ ।^{११}

महायान बौद्ध धर्मकोअभ्युदयको शास्त्रीय परम्परा

महायानी सूत्रहरू, शास्त्रहरू, परवर्ती बौद्ध तान्त्रिक ग्रन्थहरू र चिनीया तथा तिब्बति बौद्ध साहित्यहरूमा महायानको उद्भव, प्राचीनता र प्रामाणिकता बारे जुन परंपरा सुरक्षित छ, त्यो यस प्रकार छ । भगवान बुद्धले सारनाथको नजिकै मृगदावनमा प्रथम धर्मचक्रप्रवर्तन द्वारा हीनयानको देशना गरेको थियो । यस प्रथम उपदेशमा शाक्यमुनिले श्रावकहरूलाई उपयोगी धर्मको प्रचार गरेको थियो । तर निर्वाण प्राप्तिको १६ औं वर्षमा उहांले राजगृहको नजिकै गृधकुट पर्वत-शिखरमा बोधिसत्त्वहरूको विशाल सभामा महायानको उपदेश दिनु भयो । त्यसैले महायान बौद्ध धर्म पनि उति नै पुरानो छ जति स्वयं बुद्ध । यसको सूत्र बुद्ध-प्रोक्त हो । हरेक महायान सूत्र ‘एवं मध्य श्रुतम् । एकस्मि समये भगवान राजगृहे विह-

रति स्म गृधकुट पर्वते.....’ यस वाक्यबाट प्रारम्भ हुन्छ । महायानको साहित्यलाई त्यति नै प्रामाणिक मानिनु पर्छ जतिकि पालि त्रिपिटक । आचार्य नागार्जुनको अनुसार बुद्धले २ प्रकारको उपदेश दिनु भएको थियो—‘व्यक्त’ उपदेश र ‘गुह्या’ उपदेश । व्यक्त उपदेश अहंत-हरूसंग संबन्धित, हीनयान विषयको थियो; तर ‘गुह्या’ उपदेश बोधिसत्त्वहरूसंग सम्बन्धित, महायान विषयको थियो ।^{१२} सद्धर्मपुण्डरिक सूत्र, अमितार्थसुत्र र सेकोहेशटीका प्रभृति ग्रन्थहरूमा बुद्धले गृधकुट पर्वतमा दोश्रो धर्मचक्रप्रवर्तन गरेको परम्पराको उल्लेख भेटिन्छ ।^{१३} परम श्रद्धालु बौद्ध पंडित र पारिव्राजक युवान-च्चांड पनि यस शास्त्रीय परंपराको उल्लेख गर्दै लेखनु हुन्छ कि ‘तथागतले सद्धर्मको विकाशित रूपको देशना गृधकुट शिखरमा गर्नु भएको थियो ।^{१४} तिब्बती बौद्ध विद्वान बु-दोनले पनि आफ्नो ‘छोह-जुङ्ग’ मा यस किवदन्तीको उल्लेख गरेको छ ।^{१५} आचार्य मैत्रेयनाथ र असगको दृष्टीमा हीनयान र महायानको अभ्युदय संग संगे भएका थिए ।^{१६} इ-चिङ ले पनि दुवै यानलाई समान रूपमा उत्तम, प्रमाणिक एवं बुद्ध वचनानुसार मानेको छ ।^{१७}

११] सद्धर्मपुण्डरिक सूत्र, डा० १० ल० वैद्य द्वारा सम्पादित, पृष्ठ ३१ ।

१२] श्री किमुर, माथि उल्लेखित ग्रन्थ, पृष्ठ ५७ ।

१३] सद्धर्मपुण्डरीक सूत्र, डा० नलिनाश दत्त द्वारा सम्पादित, पृष्ठ ४४-४५ ।

सेकिद्देशटीका, डा० एम० ई० कारेलो द्वारा सम्पादित पृष्ठ ४ ।

१४] बुद्धिस्ट हिकार्डस अफ दि वेस्टर्न वर्ल्ड, साम्यूल बोल द्वारा अनुदित, पृष्ठ ३७१-३७२ (कलकत्ताबाट प्रकाशित) ।

१५] हिस्ट्री अफ बुद्धिज्ञ, डा० सिल्वा लेबी द्वारा अनुदित, भाग २, पृष्ठ ४६-५२ ।

१६] महायान सूत्रालंकार, डा० सिल्वा लेबी द्वारा सम्पादित, १/७ ।

१७] ए रिकार्ड अफ दि बुद्धिस्ट रेलिजन एज प्राविटस्ट इन इण्डिया एण्ड मलाया एकिपेलागो, डा० जे० तकाकुसु द्वारा अनुदित, पृष्ठ १५ ।

यद्यपि उपर्युक्त 'शास्त्रीय परंपरा' महायान दृष्टिकोणले पर्याप्त बलवती छ, तैपनि युसलाई ऐतिहासिक दृष्टिकोणले सत्य मान्नु ठिक छैन। प्राचिनतम बौद्ध साहित्य विप्रिटकमा यस्ता घटना को कुनै आभास छैन। बुद्धको जीवनको इतिहासमा महायान को लागि आयोजित गरिएको द्वितीय धर्मचक्रप्रवर्तनको ऐतिहासिक पुष्टिको लागि कुनै निर्विवाद प्रमाण छैन। परवर्ती बौद्ध साहित्यमा महायान सूत्रहरूको प्रामाणिकताप्रति सन्देहको क्लक पाइन्छ।^{१८}

यस्तो महायान सूत्र जुन इश्वी सन्को पहिलो वा दोश्रो शताब्दीमा रचेको हो, त्यो बुद्ध-प्रोक्त हुन सक्तैन। त्यस्तै बौद्ध तन्त्र, जस्तै गुह्य समाजतन्त्र, हेवजतन्त्र आदि, पनि बुद्ध-प्रोक्त (बुद्धले भनेको) भन्न सकिन्दैन। यो साँचो हो कि सूत्र (तिब्बती भाषामा '(म) दो') र तन्त्र (तिब्बती भाषामा 'ग्युर्द') दुवै श्रेणीका ग्रन्थ आफूलाई बुद्ध-प्रोक्त भन्दछन्। यसै प्रसंगमा सुविख्यात महायानी कथन 'यत्किञ्चित्मैत्रैय सुभाषितं सर्वं तदबुद्ध-भाषितम'^{१९} ध्यान दिन योग्य छ। असंग द्वारा 'मैत्रैय' बाट रहस्यवादि बौद्ध धर्म (गुह्य धर्म) विषयक उपदेश प्राप्त गर्ने परंपरा चिनीया र बौद्ध साहित्यमा पाइन्छन्।^{२०} आफ्ना सूत्र र सिद्धान्तहरूलाई प्रामाणिक बनाउने प्रयासमा महायानीहरूले माथिका परंपराहरूको

श्रृङ्खिट गरेको हुनु पर्दछ। शाक्यमुनि बुद्धले आफ्नो आध्यात्मिक अनुभवलाई 'गुहा' र 'व्यक्त' अर्थात् 'महायान' र 'हीनयान', नामक २ श्रेणीमा विभाजित गरेर २ भिन्नाभिन्न अवसरमा भन्नु भएको थियो, यो कुरा महायानको पक्षमा छ र यसमा विश्वास गर्ने श्री आर० किमुर जस्तै अन्य विद्वानहरू पनि छन्।

आचार्य नागार्जुन र महायानको उत्पत्ति

भारत, नेपाल, तिब्बत र चीनमा रहेका कतिपय महायानी ग्रन्थहरूबाट याहा हुन्छ कि महायान बौद्ध धर्मको उत्पत्ति र प्रारम्भिक विकाशमा आचार्य नागार्जुनका कृतिहरूको धेरै ठूलो प्रभाव परेको थियो। लंकावतार सूत्रमा धोषणा गरिएको छ कि बुद्ध परिनिर्वाणको ४०० वर्ष पछि आचार्य नागार्जुन द्वारा महायानको प्रकाशन हुने छ।^{२१} आर्य मञ्जुश्री मूल कल्प नामको वैपुल्यसूत्रमा पनि महत्वपूर्ण उल्लेख पाइन्छ।^{२२} काशिमरी इतिहासकार कल्हण पनि नागार्जुन द्वारा बोधिसत्त्वहरूको सुरक्षा र संबोधिको उल्लेख पाइन्छ।^{२३} तिब्बती इतिहासकार गोलोत्सावा जोडनुपल पनि आफ्नो 'देवधेर डोन पो' मा नागार्जुनलाई बुद्ध परिनिर्वाणको ४०० वर्ष पछि राखेको

१८] उदाहरनार्थ, बोधिचर्चावितर, ९/४२-४४।

१९] शिक्षा समुच्चय, डा० ५० ल० ८० वैद्य द्वारा सम्पादित, पृ० १२।

२०] टामस वाटर्स, एन युवान-च्चाइस ट्रैवेल्स इन इन्डिया, दिल्लीबाट १९६१ मा प्रकाशित, भाग १, पृ० ३५५-३५६; जी० एन० रोरिक, दि एल० एनल्स, भाग १, पृ० २३३ र पादटिप्पणी।

२१] लंकावतार सूत्र, डा० नान्जियो द्वारा सम्पादित, पृ० २८६।

२२] मञ्जुश्रीमूलकल्पसूत्र, प० ८० टी० गणपति शास्त्री द्वारा सम्पादित, पृ० ६१६।

२३] राज तरंगिणी, डा० एम० ए० स्टाइन द्वारा सम्पादित, १. १६९-१७३।

छ । २४ महायानको विकाशमा नागार्जुनको विशिष्ट र अद्वितीय प्रयत्नहरूको उल्लेख सुम-पा-कनपो र तारानाथ ग्रन्थहरूमा पाउन सकिन्छन् । २५ धेरै जसो आधुनिक लेखकहरूले नागार्जुनलाई दोश्रो इश्वी शताब्दीमा राखेको छ र महायानको उत्पत्तिसंग उसको अनन्य सम्बन्ध भएको मानिएको छ । तिब्बती र चिनीया परंपराहरूमा आचार्य नामार्जुनको विषयमा अत्याधिक गडबड सूचनाहरू पाइन्छन् । तिब्बती ग्रन्थहरूमा महायानी, माध्यमिक विचारक, सात वाहनयुगिन नागार्जुन र परवर्तीकालको तात्त्विक सिद्ध, सरहको शिष्य, ८४ सिद्धहरूमध्ये १६ औं, रसायनशास्त्रको कुशल पंडित नागार्जुनको विच कुनै अन्तर र भिन्नता नभएको ठान्नुमा भूल गरेको छ । यस भ्रामक सूचनालाई अजज बढि शक्तिशाली बनाउने प्रयासमा तिब्बती र चिनीया लेखकहरूले नागार्जुनलाई छ वा सात सय वर्षको दिर्घायु प्रदान गरेको छ । यसमा सन्देह छैन कि नागार्जुन नामका एक भन्दा बढि व्यक्तिहरू प्राचीन भारतमा भएका थिए ।

महायानको मूल श्रोत

शाक्यमुनि बुद्धको शिक्षामा अनेक कुराहरू महायानको बीजरूपमा सुरक्षित भएको देखिन्छ । महायान तथाकथित हीनयान (थेरवाद)को गर्भवाट उदित हुन्छ तथा महायान

सूत्र र शास्त्रहरूमा उल्लेखित सिद्धान्त निकायहरूमा सुरक्षित सूत्रहरूको उपज हो । पालि त्रिपिटकमा कतै कतै उल्लेखित बुद्धको स्वरूप, उहाँको विलक्षण अनिवंचनिय व्यक्तित्व, उहाँको असिम शक्ति, लोकोत्तरता, महाकरुणा, बुद्ध तथा धर्मको प्रभृति कतिपय कुराहरूले 'महायानी बुद्ध' को याद दिलाउँछ । एक ठाउँमा भगवान् बुद्ध भन्नु हुन्छ— 'यो मं पस्सति सो धर्ममं पस्सति' । २६ अर्को ठाउँमा तथागत भन्नु हुन्छ 'म देवता होइन, गन्धर्व होइन, यक्ष होइन, मान्ये पनि होइन । म बुद्ध हु' । २७ यो स्मरणिय छ कि भगवत, अर्हत, तथागत, सुगत र सम्यकसम्बुद्ध आदि संज्ञाहरू द्वारा संबोधित हुने बुद्ध स्वयं घोषणा गर्नु हुन्छ कि 'म मान्ये होइन । पालि त्रिपिटकमा पनि बुद्ध लौकिक मात्रै हीइन, लोकोत्तर पनि हो । अन्यत्र बुद्ध भन्नु हुन्छ कि 'संसारमा उत्पन्न भएर, संसारमै हुँकेर, म संसारबाट उठिसकेको छु; जसरी कमलपुष्प (जलमा विकसित भएर पनि) जलसंग लिप्त हुँदैन, उस्तै गरी म पनि संसार संग लिप्त हुन्न ।' २८ एक पटक एक व्यक्तिले तथागतको जाति, स्थिति, गोत्र आदि जान्ने विचार प्रकट गरेको थियो । २९ उसलाई उत्तर मिल्यो— 'न म ब्राह्मण हुँ, न राजपुत्र, न व्यापारी; म 'केहि' पनि होइन; अर्किचन, गृहत्यागी, अहंभावले मुक्त, निर्लिप्त साधु जस्तै संसारमा विचरण गर्नु' । 'मेरो गोत्र आदि सोध्नु अनुचित

२४] दि ब्लू एनल्स, भाग १, पृष्ठ ३४ ।

२५] मिस्थिक टेल्स अफ लामा तारानाथ, बो० एन० दत्त द्वारा अनूदित, पृ० ९-१०; इण्डियन हिस्टोरिकल कवार्ट्स

१९५४. पृ० ९३-९४ ।

२६] संयुक्त निकाय, भाग २, पृ० ३४०-३४१ ।

२७] अंगुत्तर निकाय, भाग २, पृ० ४०-४१ ।

२८] अंगुत्तर निकाय भाग २ पृ० ४१ ।

२९] सुत्तनिपात (खुदक निकाय, भाग १ मा), पृष्ठ ३३४-३३५ ।

हो ।”^{३०} बुद्धको समकालिन व्यक्तिहरू उहाँको व्यक्तित्व र कृतित्वलाई ‘अबभूतं’ (बद्धभूत) मान्ये ।^{३१} साँच्चै उहाँ माध्यमिकहरूको ‘शुन्धता’ को “नाई चतुष्कोटि विनिमुक्त एवं प्रपञ्चोप्रशय” हुन्दृढ्यो ।”^{३२} जब बुद्ध कुनै विपुल

सभामा उपदेश दिनु हुन्द्यो, मान्देहरू सम्झन्द्यो र भन्द्यो “को ही यो यसरी बोल्नु हुन्छ ? मान्दे कि देवता ?”^{३३}

(क्रमशः)

सप्तरत्न धन-२

शील

—प्रकाश वज्राचार्य

रूपवति व गुणवति निम्ह तताक्षेहेैं क्वः व अवो थे तुः पा:- तर छगु हे स्वैले च्वं च्वर्पि । रूपवतिया थःगु नांयात ल्वेक रूप दु । धात्यें वया म्हे कुं खिनेगु छुं मदु, थिलकि स्यनी धका ग्यायमाः थे च्वं । सायद बौ मेस्यां वयात फूसंदे हे दय्कूगु ज्वी- यकों समयया सौन्दर्य वयाके हे स्वथन । तर वयात दय्कूबले अबुं ऐला त्वना दय्कूगु ज्वीमाः छाय् धाःसा रूपवति गुलि हिसि दु उलि हे चाला बांमला । थःगु रूपया वयाके तःधंगु घमण्ड दु । आचरण छुयायत, आचरणं नकः वैला धैगु वया विचाः । आचरण ज्या मर्व, सौन्दर्य हे मिसा तय्गु गुण धैगु वया मती ।

नांयात ल्वेक क्येहेैंम्ह गुणवतिया चाल चलन साप हे बाँला । तताम्ह थे हे बाँला ला मजू तर स्वे हे मजीक बांमला नं मजू । रूपवति व गुणवतियात छखा हे छें

शृष्टीयाना (?) सायद प्रकृति रूप व शीलया परीक्षा-याय् त्यंगु थे च्वं ।

थों अमिगु छें पाहुनात दु- शहरया नां जाम्ह साहु धर्मकाजि व वया काय् समेसकाजि । अर्पि अन निम्ह तताक्षेहेैंया नं खवाः स्वेत वैच्वन । निम्हे छम्ह नाप समेसं बिहा याइगु हैं ।

मां बौ व पाहुनात च्वना च्वंगु कोठाय् गुणवति च्या जवना दुहाँ वन । च्या थःम्हस्यां हे कयोले व्वंका पाहुनातेत तै बिल । अनं लिपा छगु निगु पारिवारिक खँला बँला जुल । क्वचुना च्वंम्ह गुणवतिया चककू खवाः समेसं बरोबर मिखा कुं नं स्वैगु । च्या त्वने सिधे धुंका कयो फुकं मुना गुणवर्ति छथाय् तल- हथाय् धैगु भ्या हे मदु; नरम भावं, बुलुहुं फुकं ज्या सिधेकल । अचानक साहु धर्मकाजि न्यन- “नानी, छं गुलि ब्वना तैगु दु ?”

^{३०}] एल० एल० बुद्धवर्ड, सम सेयिङ्स अफ दि बुद्ध, पृ० ३३७ ।

^{३१}] दिघनिकाय, भाग २, पृ० ८ ।

^{३२}] दिघनिकाय, भाग १, ‘अव्याकता पञ्चा’, पृ० १५६ को अगाडि ।

^{३३}] दिघ निकाय (अंग्रेजो अनुवाद) सेक्रेड बुक अफ दि इस्ट, भाग ११, पृ० ४८ ।

विस्तारं लिसः बिल— “आई. ए. तकक !”

साहुनं हाकनं न्यन— “बाकि छाय् मवनागु ले ?”

हाकनं लिसः बिल— “छेँया परिस्थिर्ति मबिल !”

हाकनं साहुनं न्यन— “छु छु ज्या याय् सः ?”

धव न्ह्यसःया लिसः मांम्हस्यां बिल। गुणवतिया गुण व शिलपकल। साहुयात कन। अबले हे कलक सूर्यो लूथे भारा भारां रूपवर्ति कोठाय् प्रवेश याना प्यवें स्वल। प्यत्वीगु मेच मखना सरासर समेसया नापं खाताय् हे प्यतू वन। बौम्हस्यां न्हातिका छ्यूसे च्वंकल, अले थः तःधिकम्ह म्हाय् या परिचय पाहुनातेत न्ह्ययन। समेसं न्यन— “छिं रवःगु व्यना तैगु दु थें ?”

रूपवर्ति लिसः मव्यू। वरु मछाः पहयात, कय् कय कुन। न्याकूं जक मखु छिन्याकूं हे चाल। स्थिति रुन हास्यास्पद जुल। मांम्हस्यां न्वात— “छु मछालागु व ? अपाय् च्व नं मछाले माः लाः ?”

रूपवर्ति प्यात्त लिसः बिल— “ज्वीम्ह भातया न्ह्योने मछालेमा धका पासापिसं धैःगु। मछालेगु जित नं ला मयोनि !”

लिसः न्यना सकले स्तम्भित जुल। मांम्हस्या ख्वाः हाउँल। बौम्हं खें त्वप्तीत काचाकाचां विषय बदले यात— “साहुया थौंकन्हे व्यापार गथे च्वं ले ?” विषय बदले जुल। पारिवारिक खें व्यापारिक पाखे मोडे जुल।

अथें हे बौलाम्ह रूपवति, उकिसंतुं थौंला भः भः व्याय्क समा याना तःगु। रूपवतिया थःगु रूपया जाले समेस जहर नं तक्यनी धैंगु पूर्ण विश्वास दु। मछाः पह च्वंति मदु, रूपवति पासापिनि न्ह्योने च्वने थें धस्वाना च्वना च्वन। व्या मिखा वरोवर समेस यायाय् वनीगु।

छक समेस व व्या मिखा ल्वात। रूपवति फिसिक्क न्हिल। समेस गडबडे जुल। काचा काचां मेथाय् स्वल।

ज्वीपि सम्झ खलःया दध्वी विभिन्न खेँ जुया च्वन। साहु धमंकाजि खल्तीं चुरोट लिकात, रूपवतिया बौम्हस्थित क्यन। थःम्हस्यां छ्यु म्हृती तल। च्वाकक रूपवर्ति तोकेयात— “जित नं छ्यु बीला ?”

सकले आश्चर्य ! मां बौया हाकनं ख्वाः ह्याउँल। साहुनं सुंक क्ष्यु चुरोट रूपवतियात बिल। सुईँक चुरोट सालाः रूपवर्ति पवास्स कुं त्वःतल। लिक्कसं च्वंम्ह समेसं न्हासि क्यकूंकल। समेसं धाल—“मयजु भचा उखे कुं त्वःता दिसँ !”

“छाय् कु या बास मयोला ?” रुन लिक्क व्या रूपवर्ति लिसः बिल। रूपवतिया म्हृतुं व्हास्स बास वल-चुरोटया मखु ऐलाया। अले ला समेसया च्वने हे मफूत। काय् बौ निम्हस्यां याकनं हे बिदा क्या वन। ख्वाः स्वे क्वचाल।

म्हाय्म्हस्ति छुं धालकि तँ चाइ धका रूपवतियात सुनां नं छुं मधाः व्यागु चाला सकस्यां स्यू— अथे हे व मिसा। वरु गुणवति याके मांम्हं न्यन— “कन्हे सुथे विहारे वनेगु मखुला ?”

गुणवर्ति धाल— “वनेगुनि ! मां व जि नापं वनेका। वरु तता नं वैला ?”

“म्हाः म्हाः जि भिक्षु भाक्षु तय्याय्। खेँ जक सय्का नैपिल। खःनि अर्पि। बाखेँ न्यनेगु तुं प्वा जाइगु मखु थें। धिर्पि हे जक हुं।” रूप व्यारम्हृत्क लिसः बिल। लिक्कसं च्वंम्ह बौम्हं रूपया म्हृतुं व्हास्स ऐला बास वःगु चाल, धाल— “अजज ऐला खुया त्वनाका मखुला छ ? हरे भगवान् ! थुजोम्ह मिसायात सुनां काइगु का : ?”

रूप न्हिल—“छाय् मकाई ? जिगु छव सीन्दयं दतले
छु धन्दा ? छं जक धाःसा जि आः थयें ५० मह जिलाजं
चूलाका बीला ?”

बौम्ह निरूत्तर जुल । सुंक च्वन ।

“मिहगः सप्तरत्न धन मध्ये श्रद्धा धैगु छगु खं
कना । थो वयां लिपागु शील धनया विषयले कने ।”
मधूर सलं भिक्षु धर्मलोकं सकस्यां तायदयक धया
विज्यात । धर्म उपदेश न्यनेत भन्तेया छचाख्यरं जायक
मनुत पयतुना च्वंगु दु । व हे भीडे गुणवति व वया मांम्ह
नं दु । छथाय् कुने आनन्दरत्न न्हाबलेया थे चिन्तनशील
जुया ध्यान विया न्यना च्वंगु दु ।

भन्ते नं शुरूयात—“शील धैगु छु ? भिगु नियम हे
शील खः । मर्भिगु पापकर्मं तापाका च्वनेगु हे शील
खः । व्यवहारिक कथ धाय्गु खःसा भिगु आचरण भिगु
बानी हे शील खः । शील फुकक गुण धर्मया छ्यों खः ।
शील मदुम्ह मेगु गुणत दःसां स्यनावनी । विभिन्न गुणत
दयकेत व निर्वाण प्राप्त यायत न्हापां आचरणनि बाँलाके
माः, छायधाःसा शील गुण व मोक्षया जग खः । जग
मदयकं छ्यें गथे दनेगु ?

“शील छम्ह चित्रकारया व कलम खः गुगुलि चित्र-
यात बाँलाकी । शील हे झीगु जीवनया धात्थेया सुन्दरता
खः रूप मखु । शील बाँलासा जीवन बाँलाना वनी,
मखुसा जीवन पतन जुया वनी, बानी भिसा धन बढे
ज्वी । शील व पलेस्वाँ खः गुगुलि परस्पर दयाया सुगन्ध
फैले याई । शील व फोहरा खः गुगुलि सदां मैत्रीत्व
पिहीं वै च्वनो । शील दुम्ह मनु सकस्यां वै .....”

अबले हे लाकक “हे, हे, थन वे मते ।” “स्व, स्व,

लाकां होस या”, “हे, वयात थन दुकाय मते” आदि
कालाकुलु हाला हल । ग्याना पुस्से च्वंगु छगु आवाजं नर-
थक वक्काहःगु ताय दत—“हे...., वयाला छ थन ?
त्वान्ना त्वयुला बी ।” सकस्यां मिखा कोलाहल पाखे वन ।
भचा फोहरीम्ह त्यायम्हचाम्ह छम्ह बाखं कना च्वथाय् वय्
त्यंगु, सकस्यां ख्याना व्यक्त । व मनुनं न्हायाथां लाकां
खुया यंकीगु, उके पितंगु धैगु खं भन्तेयाथाय् तकं थ्यन :

हल्ला शान्ते ज्वीका भन्ते नं धाल—“उपासक उपा-
सिकापि ! व भाइया चाला बाँमला, बानी मर्भि, आचरण
ठिक मजू, अले शील मदु । वयाके दु ख्वीगु बानी । थये
आचरण बाँमलागुलि व वैगु सुयां मयो । आचरण बाँम-
लाम्ह शील मदुम्हसित मुनानं येकी मखु ।

“धर्मपासापि ! भिगु शील स्वंगु प्रकारया दु—ठिकक्ये
ज्या याय्गु, ठिकक्ये खं ल्हाय्गु, व ठिकक्ये जीवन हनेगु ।
जीसं मर्भिगु आचरण स्वंगु प्रकारं याई— शरिरं, वचनं व
मनं । शरीरं याय्गु मर्भिगु बानीत खः— स्याय्गु, खुइगु,
व्यभिचार याय्गु, आदि । गुम्ह मनुनं खुइ, वयात सकस्यां
तिरस्कार याई, गथेकि न्हाचयाम्ह मनुयात यात । गुम्हस्यां
कतपित स्याई, हिसा याई, व खना सकले ग्याई, वयात
धिक्कार याई । अथे हे मुनां नं कतपिनि म्हाय मस्त
स्यंका जुल धाःसा व मनु सुया वै मंखु । कतपिनि मिजं
वा मिसा स्यंकेगु बानी दुर्पित सकस्यां हेपेयाई, समाज
तिरस्कार याई । बखुंया वयाने गिद्ध थे व सकस्यां
मयेका याकःचा च्वं च्वने माली.....”

बाखं न्यना च्वंपि सकस्यां खः खः धैयें छ्यों संका
च्वन । मखमलि साहूया म्हाययात जबजंस्ति या:म्हसित
ख्वाले हाकः पानाः देश चाहीकूगु यक्कोस्यां लुमंकल ।

भन्ते नं धयां च्वन—“..... अथे हे मखुगु खं ल्हाय्गु,
चुगली याय्गु, छाक खं ल्हाय्गु व माःगुं म्वाःगुं खं

त्वायगु— अथ फुकं चवनं याइगु पापकर्मत खः । थुजोर्पि
मनुतसे फल भोगेयाय् माली, सुनानं मयेका चवने
माली.....”

ध्याक्वे चवं चवंभू छम्ह बुढीया मिखाय् क्लूल वल-
‘वया काय् मल्ताचां ‘देवनारां नं छिमि कलायात रण्डी
धाल’ धका जोगनारां थाय चुगलीयाः वन । लिपा देवनारां
नं सिया मल्ताचित कसा नकल । अनं लिपा जोगनारां
नं नं, जिमि कलायात अथे धाःगु हे मदु’ धका सिया
ल्वाकेत मखूगु खे ल्हाः वःम्ह धका वा हे च्यापु त्वधवीक
मल्ताचित म्बीकल ।’

शिव कुमाःयानं थःम्ह मांयात ‘जिमि कलाया क्वसःला
खःनि, छ बुढी शी तवकं दैमखु’ धका छाकक हक्कगु
लुमन । व हे रुगडां वया मां ल्वचं कमा मदय् धुंकल ।
दिनांचा ज्यापु’ नं लुमंकल— “स्वला न्ह्यो वया कला नं
धायक धायक न्हि न्हि लाढी निभापानाः गफयाना च्वंगुलि
छो लय् लिबात । लिपाला प्वं वया ३ मुरी छो सिर्ति
वन, चच, चच ।”

भन्ते नं न्यकांतुं चवन— “..... अले मनं याइगु
मर्भिगु आचरणत छु छु ले ? अपि खः— लोभ, तं व
मर्भिगु विचाः । लोभं गुलि गुलि दै, उलि उलि हे मेगु
माली । थुकेयाना गुबले सुख दैमखु । लोभिपि ममूत
योर्पि छम्ह नं कीसें स्वीके फै मखु । अथे है तें बलकि तें
नं कीत बसे काई, होस मदै, खः मखु छुटे याय् फै मखु ।
तं धैगु मूर्खतां शुरु ज्वी, अले पश्चातापे अन्त ज्वी : अथे
हे मखूगु विचाः नं कीत मखूगु हे कल बी । मि धैगु
खवाउं धका मखूगु विचाः याना चवनी मेसित मि पु हे
प्वी.....”

थूकिया नं प्रतिक्षया शुरु जुल । जगत दाइया
क्लवास्स वन— ‘चिटां हे लाकेगु लोभंला वया कलाया

न्हायपं खालि जूगुनि । अखुनु तिनि तुसिचां इन्द्रचिया
भकुं ग्वारा लोभं सुटुक सुचुका हःगु— कँसखुनु न्हायकं
प्वाचा नय्माल । ग्वाय् फ़ि॒ फ़ि॑ दुम्ह ड्राइबर दाईचिया
नं पश्चाताप जुल— ‘थः काय् स्कूले मवं धका तमं स्वाहानें
कुतका व्यःगु, त्वान्ना हे स्वकू जुल । इन स्वला स्कूले
वने मखन । द्वलद्वो दां खचं जुल । लिपा धकाले
सिलकि स्कूल हे विदा जूगुलि थःकाय् चाःह्यू वना चवंगु
लाना चवन ।’ नातिकुंतिम्ह नानिथकुं चिया नं कपा:
दाल— ‘खः बाः । अखुनु हारांचा विरामी जूवले दुगु छम्ह
पुन्हीबले भोग ब्यूसा जक लाई धाःगुली विश्वास याना ।
तर हारांचा नं सित, दुगु नं सिर्तिवन, हारांचिया बौ नं
स्वाँयापुन्हीबले हिसा याःम्ह धका ऊयालखानाय् लात ।
मखु मखूगु विचारे लगे जुया भ्रष्ट जुल ।’

भन्तेया प्रवचन जुया हे चवन— “..... आचरण मनु-
तेगु व तिसा खः, गुगुलि वयागु सौन्दर्यं बढेयाई; गुगुकि
तनी मखु, स्यनी मखु, खुया यंकी मखु । धायकि थन
छस्ह ई जक फाना चवने योम्ह मनु दु । अजोम्हस्या लिक्क
सु चवने न्हाली ? बांमलागु आचरण दुम्ह नाप सुं नं
चवने न्हाली मखु ।

उकें आचरण व शक्ति खः गुर्कि कि पासार्पि बढेयाई,
सहायक व रक्षक दय्की, धन सुख व ऐश्वर्यं उत्पन्न याई ।
ततःधंगु विपत्तिया पःखा नं शीलं तछ्याई । शील व
हिरा खः गुर्कि ल्हा तुति चिना तःगु बन्धन फुकं चाना
बी । शील व अंकुश खः गुगुलि कि किसि जक मखु द्यो
व मनुतेत नापं थःगु बसे काई । शान दु, रूप दु, छें हु.
तर शील मदु धाःसा व मनु नवोगु लास बरोबर खः—
स्वे बले बांलागु तर ज्याय् छ्यले मजूगु । उकें कीत शील
धन मदयकं मगा: । शीलयात कीसें बहुमूल्य धनं भालपा

बचे याना तथमा, छपा जक मिखा दुम्हस्यां थःगु मिखा गथे बचे याना तै अथे हे.....”

“भन्ते ! थोंकन्हे गुम्हस्यां मखूगु लैयू जुया धन कमे याइ व हे धनी, व हे सुखी । शील माः धका गथे धायगु ?” आनन्द थः नापं चाःहिला च्वंम्ह भन्तेयाके न्यन ।

भन्ते नं लिसः बिज्ञ- “अजोपिति सन्तोष दै मखु । दुश्मनत नं यक्को दै । सकस्यां शंका याका च्वने माली । कतपिसं विश्वाश याइ मखु । युजोगु जीवन छु न्हैंपु ? यक्कोस्या यय्का, इमान्दारी धाय्का म्वायगु धकाले जीवन !”

“तर दां दतकि शील छुयायत माःले ? धनीम्ह जूसा आचरण बांमलासां छु जुल धका ?”— आनन्द रत्नं हाकनं न्यन ।

लिसः बी त्यंम्ह भन्ते नं न्होने ल्वापु जुया हुल मुना च्वंगु थे आनन्दरत्न ? छकः बुझे याना वा ।”

आनन्द वन । भचालना मुसुमुसु काकां लिहाँ वया धाल— “कला भातया ल्वापु. भन्ते ! व तःखागु छें कलाम्हस्या क्वसः । भातम्ह जूम्हिता व छें बुका विल । थव हे छें कलाम्ह भातया गःप उवना च्वगु ।”

पला न्ह्याकाः भन्ते नं धाल— “स्व, यदि भातया आचरण बांलागु जूसा थये ज्वीला ? आचरण बाँमला । दुगु धन नं फुत । उकें ध्येबा सिकं शील आवश्यक जू ।”

व वं व वं छथाय् गल्ली ‘सुईइइ’ सिटी पुया हःगुलि आनन्द फरवक फहिला स्वत । छम्ह साहुथेै च्वंम्ह छ्याकःनं गल्ली च्वना ऊयाले च्वंम्ह मिसायात इशारा याना च्वंगु खन । थव दृश्यया सन्दर्भे भन्ते नं धाल—‘का

स्व, मिसां मिजंया धन जकं स्वल, आचरण मस्वः । मिजं नं मिसाया रूप जक स्वल, आचरण मस्वः । आला छु, प्रेमे लाना होस दै मखु, विहा याई । लिपा मिसाया रूप मदै वनी बले लैया पालिश ज्यला वनी बले ली खने दै थे वयागु मर्भिगु आचरण धाक्व खनी । अथे हे मिसां नं मिजयाके धन मदै बले वयागु छ्याकःगु रुवाः न खनि, मिसा हो धका नं सीकी । उकें झीत धन व रूप मखु न्हापां झीत शील हे माः । धन व रूप मा हे म्वाः धैंगु नं मखु । शील माः, अले तिनि रूप व धनया महत्व दै ।”

आनन्द : “मर्भिगु आचरणया फल भोगेयाय् माःलाले भन्ते ?”

भन्ते : “छं हुंकन मचा छम्हे सित मनुनं दाया च्वंगु खला ?”

आनन्द : “खै भन्ते । सायद भोग्या खूवगुलि दाःगु ज्वीमाः । न्ह्याबले खूवनीगु ।”

भन्ते : “व हे मर्भिगु आचरणं याना ला दायूके माल नि । उकें मर्भिगु आचरणया फल भोगे याय् माः ।”

निम्हं छथाय् थ्यै बले छखा छेंयै घोर घमासान ज्वीक ल्वाना च्वंगु तायदत । भन्ते नं धै बिज्यात— “छें ल्वापु ज्वीगु मुख्य कारण नं बांमलागु आचरणं हे खः । छें सुं छम्हस्या नं बोलि बांमला, चाला बांमला धाःसा ल्वापु शुरू ज्वी । सकसिगुं वानी भिसा व छें स्वर्ग ज्वी; स्वर्ग धैंगु आकाशे मखु थन हे खः ।”

चित्ररत्न तिल्ल धाः । लैं छपुं थःगु याना: बहनी छें लिहाँ वै च्वन । ध्येबा दु, त्वनेत नुगः मस्याः । ‘ऐला

त्वनेगु बामला' धाइर्पि नाप ल्वाय्‌गु वया बानी दु। वया
लागि आचरणया छुं मूल्य मदु, ध्येवा हे सर्वेसर्वा।
शील म्वाः, दाँ दयव गाः। तर थौकन्हे वया दकसिवे
योगु वस्तु खः, थः हे अप्सरा थे जाम्ह कलाः— रूपवति।

बाच्छ्व न्हो चित्ररत्न रूपवतिया जाले तक्यन। अले थःगु
छें बिसिका हल। चित्ररत्नया रूप साप हे यो। चित्र-
रत्न वया शरीर जक, रूपवति वयागु ज्यान थे तुं।

धे धे चुचूं कला लुम्फा चित्ररत्न छें वै च्वन।
भत्ती ऐला फूर्गुलि थौं भचा न्हापा छें वै च्वन। छें
थ्यन। थःगु कोठाय् मत च्याना च्वंगु खनाः थः कलानं
वयात पिया च्वन धका, चित्र मुसुकक न्हिल। थः कला-
यात 'तेज्जु' याना यारा न्हुके धका मती तया चित्ररत्न
बिस्तारं छें दुहाँ वन। थाहाँ वन। कोठाया दुनें कलाया
सः ताय् दत—“छि मदयव गथे म्हाइपु स्यूला जित?”
पिने ऐला गुलु भाःत मक्कुजुल। कलाम्हं थः धाःगु
धका च्वन। तर अबले हे लिसः नं ताय् दत, तर मिंज-
म्हस्या सलं—“जि नं ला छ बिना च्वने मफुनि!”

चित्ररत्नया रूसंग वन। जिरिग जुल। काचाकाचां
तमं खापाय् प्यंकल। ढोका छ्यातां चाल। दुनेया
दृष्य— अष्ठव्यष्टम्ह थः कला पासा शेखरचा नाप
च्वंच्वंगु— छर्लज्जु जुल। चित्ररत्नया ऐलाया नशा गायब
जुल। तमं मिखां छुं मखन। हुतुतु वना शेखरया
लप्पु जवना लुचुकक लह्नन, वे देंग वस्वात। प्यथु न्याथु
लाकामं च्वात।

हल्ला खल्ला ताय् दया जलःखलः सकले कोठा पिने
हूल मुन। शेखर मछाला छ्योँ कवछुना हुले छ्वात्,
मुत्तु छ्वा छ्वां न्हिप्पं सुचुका व्वीच जुल।

चित्ररत्न कलाम्हसित कोप दृष्टीं स्वल। काचाकक
सपः जवना जैंधुली लाकामं च्वात। दाय् फकव दाल।

म्हतु ल्हाय् फकव ल्हात। कव्कु तिना, लुत् लुया छेली
पिने वाय् हल।

रूपवतिया हालत पवर्गित सिवे वव ह्यै। पवर्गिते
पवनाःसां नय् दु। वयात पवने बीगुला गन, खैं पि
धाकवस्या थुकलं बीगु, लाढ्यी बलकि खापा तिना हैंगु।
यः छें व थःथिति पिसँ नं सुनानं दुमकाः गाँ छगुलि
वया बदनाम चरित्रिया चर्चा जुया च्वन। न्हिं छम्ह
मिज फंरे याय् माःगु खैं नं सकस्यां सिल। रूपवति बलकि
सिटी धीर्पि गुण्डातसे वैत चूलाक नं सस्वल। रूपवतीया
गन वने, गन च्वने, छु नय्, छु त्वने जुल। मनुते दुःखया
अवस्थाय् सुखया क्षण लुमनी। रूपवतिया नं थःगु छें
मा बौया छ्यने प्याखैं लह्या न्हैंपुक च्वंच्वनागु लुमंकल।
माँ बौ नं गंक गंक शेखरचा नाप ध्यवाया लागि पैनै वैगु
लुमंकल। लच्छ्व न्हो थः क्येहैं याउँ क शहरे समेसया
कला जुया। साहुनी जूवंगु न लुमंकल। अले थःगु अवस्था
खना थः थम्हतुं कपाः दाल। समेसं अपाय् च्व बालाम्ह
जूसा छ्याय् वैत मयेकुसे गुणवतियात येकल धेगु खैं वं
बल्ल थीकल।

छ्याय् पुखुली लः त्वै वन। पुखुली थःगु खवाः खना
रूसंग वन। गन वन वयागु अपाय् जि बालागु रूप? वया
घमण्ड दूगु सौन्दर्य? वया खवाला तिसिनातःगु रूम्हि
थे छ्ये ह्ये कू, सं फुकं च्याँग्राया थे ढी ढी चि, मिवा
तूं थे गाः गाः वं.....। थः रूपवति मखु कुरूपवति
जूगु खना वया नुगः हे तज्याइये च्वन। वया अपाय् च्व
तःधंगु रूप धन् मन्त्र॥

हरेश नया, निराश जुया वै च्वंस्ह रूपवतिया न्हायै
दुने विहारे भन्ते नं न्यंका च्वंगु उपदेश दुहाँ वन। छिन-

धर्मालोकं धै विजयाना च्वन— “..... उके जि यकों
धाय् धुनकि शील हे मनुतयू मदेकं मगाः । मोक्ष व सुख
बीगु थव शील धन रूप धन व ध्येबा धन सिबें श्रेष्ठ ।
ध्येबा व रूप न्हावलेयात दै मछु । याकनं फुना वनी ।
तर शील धनं झीत जीवनभर त्वःती मखु, ल्यू ल्यू वै
च्वनी; झीत बचे याई, झीत सम्मान बीकी । रूप हु, धन
हु, फुकं दुम्ह तर शील मदुम्ह मनु नस्वाः मदुगु स्वाँ
समान खः । उके शील हे न्हापां माः । अले तिनि रूप व
धनया महत्व दै.....”

भन्तेयो वचन रूपवतिया मिखा लःलः धाल । पश्चा-
ताप जुलः न्होनेसं चंगु पःखाले थःगु छ्यों ढे० ढे०
न्याकल ।

कला पितंसां निसे० चित्ररत्नया नय्गु त्वनेगु छुं
होस मन्त । थः कला नं हे घोका व्यूबले व ला वावो
बले सरणकाःगु सिमा कोदला लहाःम्ह थें जुल । दुःख
तंकेत वं यकों कोशिश यात । ऐला त्वनेगुलि थःगु फुकं
धन फुकल । लिपा ध्येबा नं फुत, छे० बु० ऊवाँय् जुल,
पासापिसं नं वात । चित्ररत्न वे० जुल । गुबले कलायात
लुमंकीगु, गुबले कलायात सराः बीगु । गुबले पासापि
खना घचाइगु, गुबले ध्येबा खना । गुबले ऐलाया लागि
वे० ये० हालीगु गुबले ऐलायात महुतु ल्हाइगु । मस्तसे०
वैत अपां क्यकीगु, ‘हे वे० च्यै च्यै’ याइगु ।

छन्हु ! सकस्यां खन व गांया चित्रचा वे० न्हावलेया
लागि शान्त जुया च्वन— पुखुलि कवचाना ।

कवचाल

धात्थेया धर्म

सकस्याँ नाप मैत्री तय्गु सिबें तधंगु पुण्य मेगु छुं मदु ।
मानसिक शान्ति सिबें तःधंगु आनन्द छुं मदु ।
प्राकृतिक नियम थुइकेगु सिबें तःधंगु सत्य छुं मदु ।
नैतिक व बौद्धिक विकाश सिबें तःधंगु धर्म छुं मदु ।
तुरन्त सकसितं प्रत्यक्ष क्यने फूगु सिबें तःधंगु दर्शन छुं मदु ।
बौद्ध धर्म थव फुकं गुणत दु ।

—धर्मानन्द श्री लंका

छम्ह वीपश्यना ध्यानीया अनुभव वीपश्यना ध्यानया वीधन व लक्षण

ज्ञानमान तुलाधर

(विपस्सना ध्यान ध्यागु संसारया वास्तविक स्थिति खंकेगु अर्थात् अनित्य दुःख धका श्वीकेगु खः सं०)

विपश्यना ध्यान यायबले गबले गनं स्या चाल धासा उकीहे ध्यान ती मेगु छुं याय मत्ये । ध्यान अर्थात् होस तथगु छगु तहंगु खडग खः गुगुलीकि न्हागुली यात नं चंदंक छुटे याना बी । छाली स्यागुली जक ध्यान अर्थात् होस तथवं गा ।

दृष्टतांत :— जब ध्यान याना मसस्ये सुमुक्क फेतुना च्वने बले, अवश्य थःगु शरीरे अने अनेगु वाधा वई । गुबले तुर्ती छुं मचाया वनी, लहाती वा गनं न्याथे चोना बइ, गुबले म्हे ईमु कीत बोथे चोनी, तर स्वसा छुं दै मखु । थ्व मने दुने जक जूगु म्हे पीने जुईगु मखु । थथे जुईबले छुयाय मा ? तुर्ती छुं मचाया बोसा, शुकीहे खुब होस व ध्यान बीया स्व । चासुया बोसा चासु वय मत्ये । चासु वसां जीई मखु । बरू खुब थुकी होस तथा स्व । मिखा चायका स्वय मत्ये । तर भचा जायवंहे चासु लना वनी । न्हागु जुसां प्वा स्याना वसां, छ्यों स्याना वसां थ्व फुकं ध्यान याय गुलीं शरीरे फुकं हिला परीवर्तन जुईत जुईगु खः । शरीर यागु फुक्क रसायन् धातु ध्यान यायगुलीं हिला सुद्ध याई । उकीं शरीरे गड्बड्जुई तर न्हुन्हगु धातु तत्व उत्पती जुई । बराबर ख्याथे असर परे जुई छाय धासा झीस आपालं चित्तया

भाव दमन याना तगु फुकं सना हई । गुबले ल्होषमास्य वई, गुबले बाँता जुई । बराबर छ्यों तसकं स्याना वई । छाय धासा ध्यानं याना मगज यागु धांचा रूप बदले जुई । ध्यान यायगु बखते थुकी आपालं गड्बड्जुई । तर याकनं हे थ्व फुकं साम्ये जुया वनी ; तर छुं समय तक फुक गड्बड्जुई ।

उकीयात छुयायगुले ? छ्यों स्यासा स्यागुली हे होस तथा स्वया चोनेगु । छाली थः स्वईम्ह जुयगु । मेगु फुकं लोमंका थमं छुं मयात धायव बीस्तारं फुकं साम्य जुई, थपायचो साम्ये जुई की गे जुल धाय हे मफेक शान्त जुई । छ्योने स्यागु जक मदया वनोगु मखुकी, गुगु शक्ति छ्यों स्यागु ख वहे शक्ती, होस तथा स्वया चोन धासा, सुखे परिनत जुई । शक्ती जा वहे ख तर दुःखया सुखे परिनत जुई ।

दुःख व सुख वहे शक्तीया निग्र परीनाम व स्वरूप खः । स्थीर नकसां आसने चोना, मनया व्याकुलताय् खुब होस तथा स्वया चोन धासा, थ्व फुकं व्याकुलता अवश्य नं लोप जुया मदया वनी । जब थजोगु मन या व्याकुलता फुकं लोप जुया मदया वनी, उगु बखते शरीरहे मदु थे न्हयाउस्य चोंगु चाया वई ।

थथे गथे जुगु ? थथे छाय जुगु ? ध्यान मयावले धासा थथे मजु । नहीं तकं गनं न्याःनं मचा, छ्यों नं मस्था, प्वाथे नं ठीक जू, तुती नं ठीक जू । फुकं ठीक जू । छाय ध्यान यायबं थजोगु तुर्ति जुया बल ?

छाय धासा शरीर मालीक जुया चोंगु येकों दत । आः ध्यान याना शरीरयागु मालीकत्व बांछोया बी त्येन । शरीरयागु प्रभूत्व सिहासनं लिकया बी त्येन । उकीं शरीरं हरेक किसीमं वयागु प्रभूत्व थामे यायगु स्वई । थुकीं शरीरं अनेक किसिमया भ्रम उत्पत्ति याना ध्यान स्येकेगु स्वई । ध्यान स्येका शरीरयागु सींहासन कायम् यायगु स्वई । आतकजा शरीर मालीक जुया थः च्यो जुया चोंगु दु । ध्यान आ फुकं परीवर्तन याय त्येन, उकीं थव तन्हंगु क्रान्ती जुल । थव स्वाभाविक सुं शासक तस्ये थःगु पावर अथे गुवले तोती । ध्यान यायबले शरीरं अवश्य विद्रोह याई । उकीं शरीरं कल्पित स्यागु, न्यागु, इमु कीत उली उली जुईगु हया ध्यान छखे लाकेगु स्वई । थव स्वाभाविक ख की छाय धासा थव शरीर अपालं जन्म निस्ये मालीक जुञ्जु जुया थःत च्यो याना तल । आ हीकेगु स्वत उकि उलत पलत जुल । आ थः थमं थःगु सींहासन दावी

यात । उकीं शरीरं फको गेयाना सते याय ज्यू, विघ्न याय गु, स्वहे स्वई । बिघ्ने फसे जुल कि फुत भंग जुई । साधा-रण किसिमंसा, मनुतेसं थजोगुलीयात दमन यायगु स्वई । गुलिसिनं छुं मंत्र जप याई । अमीसं शरीरे ध्यान तया स्वई मखु ।

उकीं दमन यानों जो मखु । तर ध्यान व होस तयागु जक ज्यू । खाली ध्यान व होस तया स्वयगु । छाय धासा थव फुकं मीथ्या ख, थव फुकं तुरन्त तना बनी मदया बनी । जव फुक स्यागु ईमु कीत नं मदई, जव शरीर छथायहे स्थीर जुया च्यो जुया चोनी, अले तुरन्त थजोगु आनन्द उत्पत्ती जू की धयां साध्य जुई मखु । उद्ग्रीमे हे थजोगु खुसीयाली उदय ज्यूइ व बयान याय फे मखु । अले शान्तीं विली विली जाया अलोकीकगु आनन्दया अनुः भव जुई ।

थव चीकीचा हाकगु विपश्यना ध्यानया बोषय यागु लेख बोना सुयातं छुं लाभ व धवाथुल ज्या लगे जुल धासा थव लेखया उदेस्य पुरा जुल भालपा । शान्ती । साधू ! साधू !!

बुद्ध धर्म व नेपाल भाषा

यल पासामुना आयोजनाय लुम्बिनी वर्षया उपलक्षं “बुद्ध धर्म व नेपाल भाषा” विषयस भिक्षु बुद्धघोषया सभापतित्वे यलभुलखु नयां बजारे २०३६ मंसीर १ गते खुनु छागु विशाल प्रवचन गोष्ठी जूगु समाचार दु । उक्त प्रवचन गोष्ठी श्री सत्यमोहन जोशीं धयादिल-बुद्ध धर्मं विना नेपाल भाषा म्वाय फैमखु वथें हे नेपाले नेपाल भाषा विना बुद्ध धर्मनं टिके ज्वी फे मखु । भिक्षुपिसं आपालं बुद्ध धर्मया सफु च्यवा तगु नेपाल भाषां खः धयागु चर्चा यानादिल । उक्त प्रवचन गोष्ठी भिक्षु मैत्री श्री लोकदर्शन वज्राचार्य, श्री फत्ते बहादुर सिह, डा० कमल प्रकाशमल्ल श्री बैकुण्ठ प्रसाद लाकोल । लसकुस न्वचु श्री पुष्पराज शाक्य

(आनन्दकुटी विद्यापीठया स्तम्भ)

ए मेरा प्यारा बालकहरू !

-लक्ष्मी प्रसाद प्रसाई, शिक्षक आ. कु. वि.

ए मेरा प्यारा बालकहरू !
पर्खेकि छु मैले तिमाहरूलाई
मेरा छाती बजन
गरि दिन्धों कि भनेर
यो छाती भित्र
धेरे धेरे ऐश्वर्या र सम्पन्नता बोकेर
तिम्रे आसामा बसेकि छु
मेरो छाती उदायाई
दिन्धों कि भनेर
यस विश्व भरिका
गहकिला छातीहरूको अगि
अझ गहकिलो भण्डार छ मेरो छाती भरी

आउ, यो भण्डारको उपयोग गर
अनि फुलाइ देउ धेरे फुलहरू
यहि बुद्धको बग्चामा
ए मेरा प्यारा बालकहरू !
आँखा अन्य नघुं माइ देउ
अरू भन्दा म के कम छु फक्कि हेर
यो प्राकृतिक सृङ्गारलाई
तिम्रो आँखाको नानी देखिन
मुतु भित्र सम्म पुऱ्याई देउ
यो सुन्दरता र ऐश्वर्यलाई
ए मेरा प्यारा बालकहरूलाई !

अद्वितीय

सुमित्रको संभन्ना

“नयाँ कलम”

अनूप कुमार श्रेष्ठ (इलाम) कक्षा ९ हाल आ. कु. वि.

अहा कतो रमाइलो विद्यापीठ त्यहाँ !
किन मलाई आज लाग्छ विरानो यहाँ !
जब बस्दछु पढन स, लाग्दैन किन मन पढनमा,
तर लाग्दथ्यो मन पढनमा, सुमित्रको माझमा,
जब बस्दथ्ये खानाको टेबूलमा, लाग्दैन किन जल खानामा !

तर लाग्दथ्यो मन खानामा सुमित्रको माझमा,
जब लाग्दछु सुत्ने तर्खनमा, तर लाग्दैन किन निन्द्रामा,
तर लाग्दथ्यो निन्द्रा सुमित्रको माझमा,
अहा कति रमाइलो विद्यापीठ त्यहाँ !
किन मलाई आज लाग्छ विश्वनो यहाँ !

ध्येवायालागी

मनोज शाक्य कक्षा द आ. कु. वि,

मणूतपसं धर्म धार्दां अधर्म याना चवन,
ध्येवाया ल्यू ल्यू सकले व्वाँय वनाः चवन ।
ज्यूसां मज्यूसां कुकृति हे यानाः चवन,
छुं मद्वृष्टि मनूत उँकि म्वाय् थाकुथाः चवन ॥।
अजापिसं हे इज्जत मियाः चवन,
इज्जत बैसां ध्येवा जक मुँकाः चवन ।

गब्ले गब्ले ला धर्म नं यानाः चवन ।
मानवरूपी दानवत धर्मस्ता जुयाः चवन ॥२।
कयाँ मकया धाइपि यक्व खने दयाः चवन,
बेइमानत उँकि ऊ अप्पो दयाः चवन ।
कार, बंगला सकतां इमिस दयकाः न चवन,
ध्येवा जक मुँकाः बेइमानी धायकाः न चवन ॥३।

२०३६ कार्तिक १८ गते
आनन्दकुटी दायक सभाया
आयोजनाय पूज्य नारद महास्थविरं
यात अभि नन्दन पत्र लः लहा बले
आनन्द कुटी विहार गुठी पाखे
उपहार प्रदान याम्ह बुद्ध मूर्ति
खः ।

बौद्ध गतिविधि—

आनन्दकुटीमा अभिनन्दन समारोह

५०३६ कातिक १८ आनन्दकुटी दायक सभाको आयोजनामा श्री लंकाबाट छैठौं पटक नेपाल आउनु भएका बौद्ध विद्वान् भिक्षु नारद महास्थविरलाई एक भव्य समारोहका बीच आनन्दकुटी विहारमा अभिनन्दन पत्र दिइयो ।

सो समारोह स्वयम्भू ज्ञानमाला भजन, शील प्रार्थना र बुद्ध पूजा बाट शुरू भएको थियो ।

श्री न्हुँचे बहादुर वज्राचार्यद्वारा अभिनन्दन पत्र पढेर सुनाए पछि आनन्दकुटी दायक सभाका अध्यक्ष श्री पूर्ण काजी तुलाधरले पूज्य नारद महास्थविरलाई प्रदान गर्नु भयो ।

तत्पश्चात आ. कु. वि. गुठीका सचिव श्री तीर्थनारायण मानन्धरले आनन्दकुटी दायक सभा र आनन्दकुटी विहार गुठीको परिचय दिनु हुँदै भन्नु भयो आ. कु. दायक सभा आनन्दकुटी जन्मे देखि उक्त विहारको संरक्षणको लागि बनेको हो । आनन्दकुटी विहार गुठी २०२९ सालमा विस्तृत रूपमा बुद्ध धर्म प्रचारार्थ पूज्य अमृतानन्द महास्थविर द्वारा स्थापना भएको हो । बुद्ध धर्म संरक्षण एवं विस्तार गर्न पूज्य अमृतानन्द महास्थविरको योजना पूरा गर्न उस बखत जनवादी गणतन्त्र चीनबाट आनन्दकुटी विद्यापीठलाई समेत भा० रु० पाँचलाख अनुदान प्राप्त भए कै बाट स्कूल सरकार मातहत जाँदा स्कूललाई ने. रु. पाँचलाख राखी शेष रु० (२.५५०००) — दुइलाख पचपन्न हजार बुद्ध धर्म प्रचारार्थ छुट्याएर यस आ. कु. विहार गुठी स्थापना भएको कुरा बताउनु भयो ।

अतः आनन्दकुटी दायक सभा र आनन्दकुटी विहार गुठी, आ. कु. विहारको दायाँ र बायाँ हात जस्तै अभिन्न अंग हो भन्नु भयो ।

तदुपरान्त आनन्दकुटी विहार गुठीको तर्फबाट दुइ फुट अग्लो ढलोटको बुद्ध मूर्ति उपहार स्वरूप नारद महास्थविरलाई गुठीका उपाध्यक्ष श्री इच्छाहर्ष वज्राचार्य र सचिव श्री तीर्थनारायण मानन्धरले प्रदान गर्नु भयो ।

तत्पश्चात क्रिटल होटलको तर्फबाट श्री हर्षरत्न स्थापितले दुइ फुट अग्लो ढलोटको मायादेवीको मूर्ति प्रदान पछि उपासक उपासिकाहरूको तर्फबाट धंहरै उपहार प्रदान भयो ।

इतिहासको कुरा

भिक्षु नारद महास्थविरले बोल्नु हुँदै वहाँको पहिलो नेपाल आगमन सन १९४५ मा कसरी भयो भन्ने स्मरण दिलाउनु भयो ।

वहाँले भन्नु भयो सन १९४५ मा अर्थात वि० सं० २००२ मा नेपाल सरकारले भिक्षुहरूलाई देशबाट निकाला गरियो । उस बखत श्री लंकामा तत्कालीन राणा सरकार को विरोधमा ठूलो बौद्ध सभा वहाँकै अध्यक्षतामा भएको थियो । त्यसै बखत भिक्षु अमृतानन्दले नेपाल आउन प्रार्थना गरे । के भनेर जाने सोद्वा वीर पुस्तकालय हेतू भन्ने सुझाव आयो । अनि नेपाल आये । तत्कालीन श्री ३ सरकार पद्यशम्शेर भेटेर आए । नेपालबाट निष्कापित भिक्षुहरूको बारेमा केही कुरा नगरीकन उठेर आये । किनकि पुस्तकालय देखन आएको हुँदा अरु कुरा यसै उचित न ठाने । भिक्षु अमृतानन्दले त्यस्को बारेमा कुरा

गरेको थियो । फल स्वरूप निष्कावित भिक्षुहरू नेपाल भित्र पस्त आज्ञा भयो । सबै भन्दा पहिले भिक्षु धर्मलोक नेपालमा प्रवेश पछि अरु अरु भिक्षुहरूको प्रवेश हुनु शुरू भएको कुरा चर्चा गर्नु भयो ।

भिक्षु नारद महास्थविरले नेपालमा बौद्ध धर्म सिकाउने विद्यालय हुनु पर्ने कुरामाथि जोड दिनु हुँदै नेपालको अरु भागमा रहेका विहारबाट पनि बौद्ध धर्म फैलाउनु परेको छ भन्नु भयो । हुनत भिक्षु अमृतानन्दले ठूलो परिश्रम गरेर आनन्दकुटी विद्यापीठको स्थापना गरे र उक्त विद्यापीठ उत्तरोत्तर उन्नति भइरहेको छ । तर त्यहां बौद्ध शिक्षा दिनैन ।

त्यस्तै अनगारिका माध्यवीले आइमाई भएर पनि यशोधरा बौद्ध विद्यालय स्थापना गरीएको छ । त्यहाँ केही बौद्ध शिक्षा दिइरहेको छ भन्ने सुनें । साथै भिक्षु सुमगलले सिद्धार्थ शिशु निकेतन खोलेर शिक्षा प्रचारको काम भइरहेको छ । तर भिक्षु श्रामणर र अनगारिकाहरूलाई बौद्ध शिक्षा दिन विद्यालय हुनु अत्यावश्यक छ भन्नु भयो । यो काम भिक्षु अमृतानन्दको नेतृत्वमा हुन सक्छ । तर अरु भिक्षुहरूको सहयोग पाइन्छ भन्ने आशा व्यक्त गर्नु भयो ।

अन्तमा आनन्दकुटी दायक सभाको तर्फबाट निमन्त्रणा दिनु भएको भिक्षु अमृतानन्द प्रति कृतज्ञता प्रकट गर्नु भयो र श्रीलंकाकाबाट रिटने टिकट (आउनु र जानुलाई) उपलब्ध गराइदिएकोमा क्रिष्टल होटलका श्री सानुरतन स्थापितलाई धन्यवाद ज्ञापन गर्नु भयो साथै सबैलाई साधुवाद छ भन्नु भयो ।

थाइ युवराज तथा युवराजी लुम्बिनीमा

लुम्बिनी कार्तिक १८ गते थाइल्याण्डका युवराज बजिरा लोंगकोर्न तथा युवराजी सोमसावलीबाट गौतम

बुद्धको पवित्र जन्मस्थल लुम्बिनीको भ्रमण गरि बक्सियो ।

मौसुफहरूबाट बुद्धमाता मायादेवीको मन्दिरमा बौद्ध परम्परागत रूपमा पूजा गरि बक्सियो ।

शाही अतिथिहरूका साथ श्री ५ अधिराजकुमार जानेन्द्र तथा श्री ५ अधिराजकुमारी कोमल होइवक्सन्थयो ।

थाइ युवराज तथा युवराजी बाट पवित्र सिद्धार्थ कुण्ड र अशोक स्तस्भको पनि अवलोकन गरि बक्सियो ।

सो स्तम्भमा पाली भाषा ब्राह्मी लिपिमा यहाँ बुद्ध शाक्यमुनि जन्मनु भएको थियो भन्ने शाक्य कुंदिएको छ ।

लामा विहार र थेरवाद विहारमा बुद्ध पूजा गरि बक्सेको थियो ।

लुम्बिनी विकास समितिका अध्यक्ष श्री लोक दशन वज्ञाचार्यले बौसुफहरूमा पवित्र माटो भएको चाँदिका कन्तुर उपहार टक्क्याउनु भयो । श्री सूर्यबहादुर शाक्यले मौसुफहरूमा सिद्धार्थको सूर्ति चढाउनु भयो ।

साथै लुम्बिनी धर्मोदय समितिका पदाधिकारी दयावीरसिंह कंसाकारले भगवान बुद्ध लुम्बिनी आउनु हुँदाको दृश्य अंकित तस्बीर चढाउनु भयो ।

सोही दिन थाइ अतिथिहरूबाट बुद्धका पितृ भूमि सिद्धार्थ गौतम बुद्धले आफ्नो जीवनको करीब ३ दशक बिताउनु भएको प्राचीन कपिलवस्तु तिलौराकोटको पनि अवलोकन भयो ।

लुम्बिनीमा राष्ट्रीय गोष्ठी सम्पन्न

२०३६ कार्तिक १८ गते भगवान बुद्धको जन्मस्थल लुम्बिनीमा लुम्बिनी वर्षको उपलक्ष्यमा आयोजित श्री सूर्यबहादुर शाक्यको अध्यक्षतामा राष्ट्रीय स्तरको पहिलो बौद्ध गोष्ठीको उद्घाटन गर्दै प्रधान मन्त्री श्री सूर्यबहादुर थापाले भन्नु भएको छ— भगवान बुद्धका उपदेशहरू वर्त-

मान विश्वको बढदो राजनीतिक आधिक र सामाजिक तनावपूर्ण वातावरण कम पारेर मानव मात्रको हित र कल्याणका लागि सदायक हुन सक्षेत्र मन्ने तथ्यको बोध आजको तमाम चेतनशील समाजलाई भएको छ ।

अन्तर्राष्ट्रीय सांस्कृतिक केन्द्र

उक्त अवसरमा प्रधानमंत्री श्री सूर्यबहादुर थापाले लुम्बिनीमा एउटा अन्तर्राष्ट्रीय सांस्कृतिक केन्द्र खोलिने कुरा बताउनु भयो ।

उक्त गोष्ठीमा भिक्षु सुदर्शन, श्री स्वामी इश्वरानन्द, श्री भूवनलाल प्रधान, श्री अयोध्या प्रसाद प्रधान, श्री धन वज्र वज्राचार्य र मुश्त्री नानीमैया मानन्दरले आफ्नो विचार व्यक्त गरेका थिए ।

श्री आशाशम शाक्य, श्री नील बीर सिह कंसाकारले पनि बोल्नु भएको थियो ।

लुम्बिनी विकास समितिका अध्यक्ष श्री लोक दश्नन वज्राचार्यले परियोजनाको प्रगति प्रतिवेदन प्रस्तुत गर्नु भयो ।

तेरथुममा बौद्ध गुफा

धनकुटा जिल्ला तेरथुम माल अड्डा देखि तोकमा गाउँ जाने बाटोमा पन्ने सापलाको पुच्छरमा खोरेगा खोलाको पुल पार गरी अन्दाज ३ कि. मि. उकालो गए पछि ढाकाल गाउँ देखि आएको सानु खोलाको नजिकमा बर र पिपलको चौतरा छ । त्यस्को दाहिना नजिक ठूलो चिलौने रुख संगे अजन्ता गुफा जस्तै ठूलो बौद्ध गुफा फेला परेको रन छ्वज लामा हाल भिक्षु मैत्री थेरबादी बाट थाहा पाएको छ । बहाँको भनाइ अनुसार त्यस गुफा भित्र ठूला ठूला बोधिसत्त्व र बुद्ध मूर्तिहरू र ठूलो तलाव पनि

विद्यमान छ । हरेक वर्ष माघ पूर्णिमामा त्यहाँ मेलां पनि लाग्छ । हाल धनकुटावासी तामाङ जाति भिक्षु मैत्री बनेपा ध्यानकुटी विहारमा बस्तु हुन्छ ।

बलम्बुइ ध्यान सिविर

बर्मा विज्याना च्वैम्ह अनगारिका दो० पञ्चाचारी पाँचे बलम्बु प्रनिधिपूर्ण विहारे कार्तिक महीनाय न्हेनु यक विपस्सना ध्यान सिविर चले यागु समाचार दु ।

लुम्बिनी नं ध्यान सिविर

वसपोल दो० पञ्चाचारी गुरुमाँया हे पाँचे लुम्बिनी उद्याने नं न्हेनु यक ध्यान सिविर चले यागु समाचार दु ।

भिक्षु आनन्द मैत्रीय नेपाले

श्री लंकाया महान विद्वान सुप्रसिद्ध भिक्षु आनन्द मैत्रीय महास्थविर छुँ दिनया लागी काठमाडौं विज्याना गण महाविहारे विज्याना काठमाडौंया प्रसिद्ध स्थान अब-लोकन याना लिहाँ विज्यात । पवित्रतायार्चि हिमालय पर्वत स्वे खना साप हर्ष प्रकट याना विज्यागु समाचार दु ।

वसपोल आनन्द मैत्रीय महास्थविर लुम्बिनी ध्यान सिविर जुया च्वबले ध्यान सम्बन्धी उपदेश विया विज्यागु मनूतेत साप प्रभाव परे जुल धागु चर्चा दु ।

मंसीर ४ व ५ गते गण महाविहारे नं वसपोलं उपदेश याना श्रोतागणतेत प्रभावित यागु समाचार दु ।

वसपोलयात आनन्दकुटी विहारया शान्त वातावरण खूब मोहित याना बिल धयागु नं समाचार दु ।

श्री लंकाया भिक्षुपिनि आगमन

कार्तिक महीनाया दुने श्री लंकाया प्रकाण्ड विद्वानि आपाल भिक्षुपिनिगु नेपाल आगमन छ्गू सांस्कृतिक महत्वपूर्णगु समाचार खः ।

भिक्षु नारद महास्थविर (८२ वर्ष) भिक्षु आनन्द मैत्रीय ८४ वर्ष, मेर्पि नं ७०, ७२, ६० वर्ष दुर्पि महास्थविरपि आनन्दकुटी विहारे च्वना विज्यात ।

श्री लंकाया विद्यालंकार विश्वविद्यालयया पदाधिकार भिक्षु पञ्चाकर महास्थविर, भिक्षु चन्द्रानन्द, प्रो० भिक्षु आनन्द तथा भिक्षु वजिर महास्थविरपि नं आनन्दकुटी विहारे छुं दिन च्वना विज्यात ।

नारद महास्थविरया प्रवचन

त्रिभूतव विश्वविद्यालये, श्री सुमंगल विहारे व मणि-

मण्डप विहारे नारद महास्थविरं प्रवचन विया विज्यागु समाचार दु ।

नारद महास्थविर लंका प्रस्थान

भिक्षु नारद महास्थविर खुकोगु धर्मदूत यात्रा नेपाले सफल याना नवम्बर ७ तारीखं शाही वायु निगम यति विमानद्वारा लिहाँ विज्यात । वसपोलयात वेगु वनेगु टिकट श्री सानुरत्न स्थापितं प्रदान याना दीगु खः ।

भिक्षु अमृतानन्द द्वारा सम्पादित

बौद्ध साहित्यका अन्वल्य रत्नहरू

१)	बुद्धकालीन ब्राह्मण	अप्राप्य	भाग १	७।-	(पृ. ५०४)
२)	बुद्धकालीन गृहस्थीहरू		"	८/-	(पृ. ५८१)
३)	बुद्धकालीन राजपरिवार		"	१०/-	(पृ. ६६५)
४)	बुद्धकालीन महिलाहरू		"	८/-	(पृ. ५५६)
५)	बुद्धकालीन परिवारकहरू		"	१६/-	(पृ. ७६६)
६)	बुद्धकालीन श्रावक-चरित		"	६/-	(पृ. ३७८)
७)	बुद्धकालीन श्राविका-चरित		"	२२/-	(पृ. १००६)
८)	बुद्धकालीन ब्रह्मादिदेव		"	१८/-	(पृ. ६६८)
९)	बुद्धकालीन प्रेतकथा		"	१०/-	(पृ. ३८२)
१०)	बुद्धकालीन विमातकथा		"	१२/-	(पृ. ४०४)
११)	बुद्धकालीन ग्रन्थहरूको विषय सूची		"	५/-	
१२)	बुद्धकालीन ब्राह्मण भाग-२		"	१५/-	(पृ. ५४३)
१३)	बुद्धकालीन ब्राह्मण भाग-३		"	१७/-	(पृ. ६१७)
१४)	बुद्धकालीन गृहस्थी भाग-२		"	१५/-	(पृ. ६२४)
१५)	बुद्धकालीन गृहस्थी भाग-३		"	१५/-	(पृ. ६२४)
१६)	जातक संग्रह भाग-१				
१७)	प्रतीक्षामा जातक संग्रह भाग-२				

यो पुस्तक पाइने ठेगाना :

आनन्दकुटी, स्वयम्भू,

हेराकाजी सुइका, नागबहा ललितपुर

Namo Tassa Bhagavato Arahato Sammasambuddhassa

*An Address of Welcome Presented
To*

The most Ven'ble Narad Mahasthavir
On the auspicious occasion of his
Sixth Visit
To
Nepal

Ven'ble Sir,

We feel it an honour to have an opportunity to remember with extreme gratitude your compassionate visit to Kathmandu, Nepal in 1945 which enlightened the then government of Nepal in realising their mistakes in not allowing the Buddhist monks to preach and propagate the teachings of Sakyamuni, the prince of peace, in the land of his own birth and also in expelling them from Nepal thereby closing the golden gate of Buddhist renaissance in Nepal.

We also remember your untiring efforts to revive Buddhism in Nepal by under taking your visits to this ancient Himalayan kingdom and also to convince the Nepalese people that the way to Peace and Happiness is the only way propagated by Lord Sakyamuni Buddha.

A devoted Bodhisattva! you have dedicated your entire life for the cause of Buddhism. Ven'ble Sir, your global mission is, indeed, a landmark in the history of Dhammaduta missions and their activities.

Finally, Ven'ble Sir, we humbly seek your kind permission to present to you this address of welcome on behalf of Nepalese Buddhists in general and Anandakuti Dayaka Sabha in particular as a mark of our deep respect and gratitude for all what you have done for the Buddhist renaissance in Nepal. May your sacred and compassionate efforts inspire the Buddhists all the world over to realise the way to cessation of suffering and we, once more, express our hearty thanks for your enlightened mission.

C. E. 1979 Nov. 4th

B. E. 2523 Magasira Punnima

Yours in the Dhamma
Ananda Kuti Dayaka Sabha
Swayambhu, Kathmandu. NEPAL

विद्यवस्थापक : मिशन महानाम, प्रकाशक: आनन्दकुटी विहार गुठी, स्वयम्भू, नेपाल। फो. नं. १४४२०

मुद्रक : शाक्य प्रेस, ओम्बहालटोल, काठमाडौं। फो. नं. १३६०४